

Täysistunto

Tiistai 4.10.2022 klo 13.59—21.17

5. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 189/2022 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 45 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Avaan keskustelun. Ministeri Lindén, esittelypuheenvuoro, olkaa hyvä.

Keskustelu

15.49 **Perhe- ja peruspalveluministeri Aki Lindén** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun tämä on tällainen viiden lakiesityksen esittelyilta osaltani, niin katsoin tarkasti, että tulee nyt varmasti oikeat puheenvuorot tässä.

Käsittelyssä on hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki sukupuolen vahvistamisesta, jossa säädettäisiin sukupuolen oikeudelliseen vahvistamiseen liittyvistä menettelyistä. Voimassa oleva laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta eli niin sanottu translaki kumottaisiin. Lisäksi ehdotetaan muutoksia useisiin muihin lakeihin. Esitys perustuu hallitusohjelmaan. [Leena Meren välihuuto]

Keskeinen uudistus lakihankkeessa olisi, että sukupuolen oikeudellinen vahvistaminen eriytetäisiin lääketieteellisistä tutkimuksista ja hoidoista eikä sukupuolen vahvistamisen edellytyksenä olisi jatkossa lääketieteellistä selvitystä tai diagnoosia transsukupuolisuudesta. Voimassa olevassa laissa oleva vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä poistettaisiin.

Henkilö voitaisiin vahvistaa kuuluvaksi toiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on väestötietojärjestelmään merkitty, jos hän esittää selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa vahvistettavaan sukupuoleen, on täysi-ikäinen ja on Suomen kansalainen tai hänellä on asuinpaikka Suomessa. Selvityksessä olisi kyse henkilön omasta selvityksestä hänen sukupuolen kokemuksestaan.

Sukupuolen vahvistamista koskeva hakemus olisi tehtävä kirjallisesti Digi- ja väestötietovirastolle. Virastolle säädettäisiin velvollisuus viipymättä antaa hakijalle tietoa hakemuksen käsittelystä ja sukupuolen vahvistamisen oikeusvaikutuksista. Hakijan olisi nämä tiedot saatuaan vahvistettava hakemuksensa, kuitenkin aikaisintaan 30 päivän kuluessa sen vireilletulosta. Hakemusmenettelyn tarkoituksena on varmistua siitä, että sukupuolen vahvistamista haetaan tietoon perustuen ja harkiten.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

Ehdotetun lain mukaisesti vahvistettua sukupuolta olisi pidettävä henkilön sukupuolena sovellettaessa muuta lainsäädäntöä. Laissa olisi erikseen säännökset eräiden sukupuoleen sidottujen säännösten soveltamisesta sukupuolensa vahvistaneeseen henkilöön. Laissa olisi myös erikseen säännökset vanhemmuuden toteamista ja vahvistamista koskevien säännösten soveltamisesta sukupuolensa vahvistaneeseen henkilöön. Vanhemmuusnimikkeen voisi muuttaa vastaamaan vahvistettua sukupuolta. Tämä edellyttää muutoksia väestötoimien järjestelmään.

Rikoslakiin tehtäisiin selventäviä muutoksia ja vankeuslaissa ja tutkintavankeuslaissa säädettäisiin vankilaan sijoittamisesta.

Arvoisa puhemies! Esitys parantaisi sukupuolen vahvistamista toivovien henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumista, kun sukupuolen vahvistamisen edellytyksenä ei olisi ulkopuolisia lausuntoja tai selvityksiä vaan hakemus perustuisi henkilön omaan selvitykseen sukupuolen kokemuksestaan. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen paranisi ja lisääntymisoikeudet toteutuisivat yhdenvertaisemmin, kun lisääntymiskyvyttömyyttä koskeva vaatimus poistettaisiin ja hedelmöityshoitolaisten soveltamista transsukupuolisiin henkilöihin selkeytettäisiin.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023. Vanhemmuusnimikkeen muuttamista koskevaa säännöstä sovellettaisiin sen edellyttämien täytäntöönpanotoimien vuoksi kuitenkin vasta 1.1.2024.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia esittelystä. — Edustaja Honkasalo, olkaa hyvä.

15.53 Veronika Honkasalo vas: Arvoisa puhemies! Eduskunnan käsittelyyn saapunut lakiesitys kertoo yhteiskuntamme ottamasta askeleesta kohti transihmisten itsemääräämisoikeuden, henkilökohtaisen koskemattomuuden ja yksityisyydensuojan turvaamista. On sanomattakin selvää, että lakiesitys on parannus moniin nykyisen lainsäädännön ongelmiin, joista ihmisoikeussopimusten kansainväliset valvontaelimet ovat Suomea lukuisia kertoja huomauttaneet.

Olen iloinen, että hallituksemme korjaa viimein yhden suurimmista tämän päivän ihmisoikeusrikkomuksista poistamalla sukupuolimerkinnän korjaamiseen liittyvän vaatimuksen lisääntymiskyvyttömyydestä. Nyt voimassa olevassa laissa oikeudellisen sukupuolen korjaaminen edellyttää jopa vuosia kestäväää lääketieteellistä prosessia ja lisääntymiskyvyttömyyttä, joka on täysin epäinhimillistä ja perustuu haitallisiin stereotypioihin ja vanhentuneisiin käsityksiin sukupuolesta. [Sari Tanuksen välihuuto] Nyt käsittelyssä olevassa hallituksen esityksessä oikeudellisen sukupuolen eli rekisterimerkinnän vahvistaminen erotetaan lääketieteellistä prosessista. Sukupuolen vahvistaminen perustuu jatkossa yksilön omaan selvitykseen ja siten vahvistaa henkilön itsemääräämisoikeutta ja henkilökohtaista koskemattomuutta. Lakiesityksen tuoma muutos on siis erittäin tärkeä, odotettu ja iso parannus ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta.

Arvoisa puhemies! Vaikka olemme menossa oikeaan suuntaan lakiesityksen myötä, emme kuitenkaan ole maalissa vielä. Tärkeimpänä äänenä lainsäädännön onnistumisen arvioimisessa ovat transihmiset itse. Tiedän, että heidän joukossaan lakiesitys on aiheuttanut ristiriitaisia tunteita sekä pettymystä. Ilo ja onni eivät ole myöskään itselleni ainoita asioita, joita lakiesityksen osalta tunnen. Suurimpana huolena ovat erityisesti transnuoret.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

Olen tuonut aikaisemminkin esille sen, kuinka tutkimusten mukaan Suomessa transnuoret voivat huonosti. Heidän itsemurha-ajatuksensa ovat esimerkiksi noin 2—6 kertaa yleisempiä muuhun väestöön verrattuna. [Mika Niikko: Miksi?] Lapsilla ja nuorilla on myös oikeus tulla kuulluiksi. Heillä on oikeus oman identiteettinsä tunnustamiseen ja turvalliseen ympäristöön, joka kunnioittaa heidän sukupuoli-identiteettiään. [Mika Niikko: Juuri näin!] Olen huolissani siitä, että pettymys lisää transnuorten pahoinvointia entisestään, kun kauan jännitetty ja odotettu helpotus ei koskekaan heitä. Toivon, että vanhemmat, kasvattajat, nuorten elämässä läsnä olevat turvalliset aikuiset tukevat nuoria tämän pettymyksen läpikäymisessä. Nuorten pettymys on oikeutettua.

Me vasemmistoliitossa lupaamme, että jatkamme työtämme sen eteen, että translaki jatkossa huomioi myös alaikäiset. Alaikäisiä koskeva lainsäädäntö tehtiin Norjassa jo vuosia sitten ja Tanskassa muutosta suunnitellaan. Sukupuolen oikeudellinen vahvistaminen alaikäisille on mahdollista Euroopassa myös Belgiassa, Alankomaissa, Maltalla ja Irlannissa. Sama on mahdollista myös Suomessa.

Nuorten lisäksi uusi lainsäädäntö ei tunnista myöskään muunsukupuolisia, vaan se perustuu perinteiseen sukupuolijakoon. Jatkossa meidän tulee tehdä töitä myös sen eteen, että sukupuolen moninaisuus toteutuu myös lainsäädännön tasolla.

Arvoisa puhemies! On tärkeää huomata, että translain vastustaminen ja siihen liittyvä väärän tiedon levittäminen liittyy yleiseen oikeistopopulistisen retoriikan nousuun Euroopassa, jossa jo valmiiksi marginaalisessa ja syrjityssä asemassa olevia sukupuolivähemmistöjä käytetään ajamaan ja lietsomaan moraalipaniikkia konservatiivisten tahojen voimaannuttamiseksi. Myös tässä salissa on jo aikaisemmin kuultu tänä syksynä tämän tapaista niin sanotulta anti-gender-liikkeeltä lainattua retoriikkaa.

Nyt kun tämän lain eduskuntakäsittely alkaa, toivon, että se saa sille kuuluvan asiallisen ja ihmisarvoa kunnioittavan käsittelyn. [Leena Meri: Niin, ja myös muita kunnioittavan! — Mika Niikon välihuuto] Tässä lakiesityksessä on kyse siitä, että ihmiset saavat olla vapaita, onnellisia ja tavoitella unelmiaan ilman, [Mika Niikon välihuuto] että laki ja yhteiskunta määrittelevät ja rajoittavat sukupuolikokemuksen epäinhimilliset reunaehdot. Tässä lakiesityksessä on kyse ihmisten oikeudesta olla olemassa omana itsenään. Vaikka tekemistä onkin vielä jäljellä, lakimuutos osoittaa, kuinka asiassa aktiivisesti mukana olleiden tahojen ja yksilöiden määrätietoinen työ tuottaa tulosta. Olen varma, että saamme muutettua tulevaisuudessa myös lainsäädännön loput puutteet. — Kiitos, puhemies.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Räsänen.

15.59 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Tämä lakiesitys on syvästi ideologinen, keskeinen osa hallituksen intersektionaalisen feminismin toteuttamista. Hallituksen esityksen kantavana tavoitteena on itsemääräämisen edistämiseksi juridisen sukupuolen irrottaminen lääketieteellisestä tutkimuksesta ja diagnoosista, ja sen määrittäjäksi halutaan ihmisen sisäinen kokemus omasta sukupuolestaan. Esityksen mukaan sukupuolen voi vaihtaa hakemusmenettelyllä ilman mitään muutosta sukupuolen ilmaisuun tai juridisen sukupuolen sa tyypillisiä ulkoisia piirteitä. Ainoa edellytys on hakemuksessa ilmaistu kokemus ja asuinpaikka Suomessa tai Suomen kansalaisuus.

Transsukupuolisuusdiagnoosin saaneilta onkin tullut runsaasti kritiikkiä esitystä kohtaan, koska he kokevat, että uusi lainsäädäntö vie heiltä uskottavuuden. [Leena Meri: Ajatella!] Tämä on täysin hallituksen poliittinen linjanveto. Tätä ei Suomelta edellytetä. Eu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

roopan ihmisoikeustuomioistuimien on vuoden 2017 ratkaisussaan linjannut, että jäsenmailla on laaja harkintavalta asettaa vaatimus transsukupuolisuusdiagnoosista ja lääketieteellisestä tutkimuksesta edellytyksenä oikeudelliseen muutokseen.

Transsukupuolisuus on myös suomalaisessa tautiluokituksessa sukupuoli-identiteetin häiriönä, ja myös WHO:n tuoreessa tautiluokituksessa se edelleen säilyy uudella nimikkeellä. Hallituksen esityksessä samaistetaan virheellisesti käsitteet ”sukupuoli” ja ”sukupuoli-identiteetti”. Kokemuksia voi olla monenlaisia, mutta sukupuoli on ihmisen tai muun elion ominaisuus, joka määräytyy sen mukaan, onko kyseinen yksilö lisääntymissoluiltaan hedelmöittävä vai hedelmöityvä. Samalla tavalla teemme eron todellisen biologisen iän ja oman ikäkokemuksen välillä. Vaikka tuntisin itseni 40-vuotiaaksi, juridisesti olen silti 62-vuotias.

Lakiesityksessä haravoidaan pykälät, kaikki pykälät, jotka jollakin tavalla liittyvät ihmisen sukupuoleen muun muassa hedelmöityshoidoista, raskaudenkeskeytyksestä, asevelvollisuudesta, vankeuslaista tai vaikkapa poliisin henkilötarkastuksesta. Lakiesityksen ideologinen perusta avautuu hyvin esimerkiksi kohdasta, jossa arvioidaan nykyistä aborttilakia seuraavasti: ”Laki on säädetty aikana” — siis nykyä aikana — ”jolloin oletuksena on ollut, että vain henkilö, joka on oikeudelliselta sukupuoleltaan nainen, voi olla raskaana.” Me elämme nyt siis aikaa, jolloin mieskin voisi olla raskaana. [Mauri Peltokangas: Käsittämätöntä!]

Transsukupuolisuus, kehodysforia ja niin sanottu muunsukupuolisuus ovat ilmiöinä yleistyneet valtavasti niin Suomessa kuin muissa verrokkimaissa. Oikeudellisen sukupuolensa muuttaneiden henkilöiden määrä on viisinkertaistunut Suomessa vuodesta 2010 vuoteen 2021, ja erityisen vahvasti ilmiö on kasvanut murrosikäisten tyttöjen ja nuorten naisten keskuudessa. Nuoruusiän ahdistuneisuutta, mieheksi ja naiseksi kasvamiseen liittyvää hämmennystä on varmasti aiemminkin ilmennyt, mutta nyt yhä nuoremmille esitetään ongelmiin ratkaisuksi sukupuolenkorjausta, ajatusta, että olet syntynyt väärään sukupuoleen. Kansainvälisesti verkottuneet, vahvasti rahoitetut LGBT-järjestöt vaikuttavat vahvasti etenkin sosiaalisessa mediassa.

Lakiesityksen merkittävin perustelu julkisuudessa monen järjestön rummuttamana on ollut luopuminen niin sanotusta pakkosterilisaatiosta. Tästä puhuminen on harhaan johtamista. Steriloimislakiinhan lisättiin vuonna 2002 säädetyn translain vuoksi edellytys, että henkilö pysyvästi kokee kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen ja elää tämän sukupuolensa mukaisessa roolissa. No, kysyn teiltä: montako henkilöä meillä on tämän pykälän pohjalta steriloitu? THL:n rekisteriin ei ole raportoitu yhtään ainoaa sterilisaatiota transsukupuolisuuden perusteella koko lain voimassaoloaikana vuodesta 2003 alkaen, ei pakolla eikä vapaaehtoisesti. Eli Suomessa ei ole pakkosteriloitu transihmisiä eikä edes vapaaehtoisesti transsukupuolisuuden perusteella. Translain tarkoittama lisääntymiskyvyttömyys tulee sen seurauksena, että ihminen on itse halunnut muutoksen kehoonsa hormonihoidolla tai lisääntymiselinten leikkauksilla.

Itsemäärittely vaikeuttaa persoonallisuushäiriöistä tai mielenterveysongelmasta kärsivien ihmisten avuntarpeen havaitsemista ja oikeanlaisen hoidon saantia. Kehodysforiasta kärsivistä suurella osalla on mielenterveysongelmia, jotka voivat jäädä vaille hoitoa, mikäli ennen sukupuolen juridista vaihdosta ei hakeuduta lääketieteelliseen arvioon, tutkimuksiin eikä hoitoon. Eihän anoreksiankaan kohdalla tueta ihmisen todellisuudesta irrotettua, dysforista käsitystä ja kokemusta omasta kehosta, vaan autetaan henkilöä työstämään omaa minäkuvaansa terveemmäksi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

Silloin, kun on kyse ristiriidasta mielen ja kehon välillä, tulisi ensisijaisesti pyrkiä autamaan ihmisen mielen alueen kamppailuja oman sukupuoli-identiteetin suhteen. Ajatus väärään sukupuoleen syntymisestä vaurioittaa yhä useamman nuoren elämää pysyvästi. Sukupuoliristiriitaa kokevat ihmiset tarvitsevat todellakin tukea ja apua, mutta se ei saa tapahtua heidän oman mielenterveytensä, lasten kasvurauhan ja naisten oikeuksien kustannuksella.

Arvoisa puhemies! Tämä lakiesitys koskee hyvin laajaa kenttää lainsäädäntöä. Se koskee muun muassa poliisitoimintaa, se koskee vaikkapa naisten kilpaurheilua, urheilutoimintaa, [Eduskunnasta: Ei koske!] asevelvollisuutta. Sen takia, arvoisa puhemies, ehdotan, että lausuntoa tästä esityksestä pyydetäisiin myös näiden muiden valiokuntien lisäksi hallintovaliokunnalta, sivistysvaliokunnalta ja puolustusvaliokunnalta.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Rantanen.

16.06 Mari Rantanen ps: Arvoisa puhemies! Ennen kuin unohdan, niin kannatan edustaja Räsäsen tekemiä esityksiä lausunnon pyytämisestä näiltä edellä mainituilta valiokunnilta, sillä tämä laki todella vaikuttaa laajasti yhteiskuntaan.

Kuten tässä on todettu, niin vaikka meillä ei ole esimerkiksi pukuhuoneiden ja peseytymistilojen osalta olemassa lainsäädäntöä, niin väistämättä käy niin, että jos henkilö, joka on biologinen mies, haluaa vaihtaa oikeudellisen sukupuolensa naiseksi, niin hänellä on tämän jälkeen oikeus mennä muun muassa naisten pukuhuoneisiin, osallistua naisten urheiluun ja niin edelleen. Tältä osin tämä vaatimus on ihan täysin validi, ja ihmettelen, ettei sitä ole jo aikaisemmin eduskunnassa lähetetty näihin valiokuntiin. Tämä liittyy myöskin asevelvollisuuteen, josta tämän lain perusteella, jos tämä tulee voimaan tällaisenaan, voi vapautua myöskin, ja sitten mitä suurimmissa määrin tämä liittyy turvallisuuteen, tämä liittyy poliisitoimintaan poliisin kiinni ottamien henkilöiden osalta sekä henkilötarkastukseen henkilökatsastuksen osalta, joten siltä osin vaatimus on täysin perusteltu.

Arvoisa puhemies! Tässä salissa käytiin 14.6. keskustelu vanhemmuuslaista, jossa häivytettiin äiti ja isä, ja tuolloin perussuomalaiset puhuivat siitä, että tämä kyseinen lainsäädäntö oli tarkoitettu pohjustamaan tätä nyt käsillä olevaa translakia. Silloin tässä salissa muun muassa keskustasta todettiin, että oppositio pelottelee. No, pelottelemmeko me nyt, kun huomaatte, että tämä esitys on täällä? [Veronika Honkasalon välihuuto] On täysin käsittämätöntä.

On sanottava se, että kukin tässä maassa saa olla sellainen kuin haluaa, kokea itsensä sellaiseksi kuin haluaa, ja tässä ei ole kysymys nyt ihmisarvosta, mutta sen sijaan tässä on kysymys siitä, mitä me viemme lainsäädäntöön. Itseäni vaivaa tässä erityisesti tämä kohta, jossa pelkällä ilmoituksella Digi- ja väestötietovirastoon voit vaihtaa sukupuolesi ja voit vaihdella sitä myös takaisin tarpeen mukaan halutessasi, koska siihen ei tarvitse mitään muuta kuin sen selvityksen.

Ja on täysin käsittämätöntä: Marinin hallitus on sotkenut tässä maassa yhtä ja toista asiaa lähtien taloudesta, terveydenhuollosta, vanhustenhoidosta, [Välihuutoja] ja tämä on kyllä vihonviimeinen naula arkkuun. Ja täytyy kyllä sanoa, ministeri Lindén, jälleen kerran, että olen pitänyt teitä hyvin asiallisena ja tolkkullisena ihmisenä, mutta en ymmärrä, miten te voitte tällaisen lain tuoda tänne. Te olette lääkäri muun muassa. Olen itsekin sairaanhoitaja, ja kun ihmisen anatomiaa ja fysiologiaa olen lukenut, niin ei kyllä tällaisia väitteitä niissä kirjoissa ole. Kun te olette varmasti itsekin lukenut ihmisen fysiologiaa ja anatomiaa,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

että nainen on sellainen henkilö, jolla on kaksi X-kromosomia ja jolla on synnyttämiseen ja raskauteen liittyvät elimet ja imettämisen ominaisuus noin muutoin, niin kuin ylipäättänsä, niin miten voi olla niin, että se ei olisikaan jatkossa enää näin? Emme kai me voi lainsäädännöllä muuttaa biologisia faktoja, eikä niitä pitäisi muuttaa. Ymmärrän sen, että ihminen kokee itsensä joksikin toiseksi. Niin saa tehdä, niin voi tehdä, ja se on aivan sallittua, mutta näiden sotkemista lainsäädäntöön pidän erittäin epäasiallisena.

Sitten nostan tähän esiin sen, että tämä laki on saanut erittäin ristiriitaisen vastaanoton myös transihmisten keskuudessa. [Välihuutoja vasemmalta] Siellä ei suinkaan hurrata tätä joka puolella, vaan sielläkin on konservatiiveja, sielläkin on ihmisiä, jotka ajattelevat ihan maalaisjärjellä tätä asiaa. [Välihuutoja] Ettekö te lue heidän palautteitansa? [Välihuutoja] Ettekö te ole koskaan kuulleetkaan, että siellä saatetaan olla eri mieltä kuin Setassa? Pidän tätä kyllä kovin kummallisena. Tämä on ideologinen hanke, kuten edustaja Räsänen äsken tässä totesi.

Ja haluan kyllä tuoda esiin nämä turvallisuusnäkökulmat. Nostakaa kätenne pystyyn te, joilla on tyttölapsia ja jotka haluatte heidän pukuhuoneisiinsa ja heidän saunoihinsa biologisia miehiä. Käsi pystyyn. [Välihuutoja] Ei näy. Tämä on yksi asia. Sitten toinen asia on se, että pidän erittäin epäasiallisena sitä, että transhenkilöiden oikeuksia käytettäisiin, koska se on oikeasti semmoinen asia, joka vaatii sen pitkän pohdinnan ja harkinnan tehdä tämä päätös, että haluan muuttaa sukupuoleni. Ei se ole ilmoitusasia, se vie aikaa, ja nyt te käytätte tätä mahdollistaaksenne esimerkiksi rikollisiin toimiin tämän lain käytön. [Leena Meri: Kyllä!]

Ajatelkaapa, että sarjakuristaja Penttilä vuonna 2009 kertoi olevansa normaalijärkinen nainen [Veronika Honkasalon välihuuto] ja seksuaaliselta identiteetiltänsä lesbo. Kuka teistä olisi halunnut hänet pukuhuoneeseen, [Välihuuto] vankilaan, naisvankilaan esimerkiksi? — Ilmeisesti edustaja Honkasalo, kun hän niin innokkaana täällä huutaa. Mutta kai te ymmärrätte, että tähän liittyy myöskin turvallisuusnäkökulmia? Kuvitelkaapa miestä, joka on pedofiili, ja hän muuttaa oman sukupuolensa naiseksi. Hän pääsee katselemaan kaikkien meidän lapsia sinne pukuhuoneisiin. Tämmöistäkö lainsäädäntöä te haluatte? Minä ymmärrän, että nämä tulevat tuolta aivan pimeistä ajatuspajoista vihervasemmistosta, mutta herranen aika, keskusta ja SDP, eikö teillä ole minkään näköistä tolkkua enää tuihuissanne? [Välihuuto]

Toivon, että nämä asiat tulevat käsitellyiksi myöskin muissa valiokunnissa näitten lausuntojen kautta niin, että tämä asia katsotaan syvemmin ja katsotaan nämä turvallisuusnäkökulmat myöskin tässä asiassa ja tämän lain hyväksikäytön mahdollisuudet. Siltä osin toivon, että ainakin keskusta ja SDP hallituksessa olisivat jonkunnäköisen tolkun puolella. — Kiitos. [Välihuutoja]

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Suomela.

16.13 Iris Suomela vihr: Arvoisa puhemies! Ehkä aluksi on tarpeen pahoitella sitä keskustelua, jota tässä salissa on käyty, [Mauri Peltokangas: Ei tarvitse pahoitella!] jokaiselle transtaustaiselle — varsinkin jokaiselle nuorelle, joka on saattanut katsella tätä. Minun viestini on, että teissä ei ole mitään vikaa. Te ansaitsette olla olemassa, ja teillä on oikeus olla juuri sellaisia kuin olette, koska jokaisella ihmisellä on oikeus päättää omasta kehostaan, omista rajoistaan ja tulla kohdatuksi omana itsenään ilman syrjintää. Tämä oikeus ei

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

ole mitenkään pois muilta ihmisiltä. Tämä on pelkästään hyvää meille jokaiselle, että saa olla oma itsensä ilman syrjintää.

Sukupuoli on lopulta jokaisen ihmisen oma asia. Se ei ole diagnoosi, vaan se kuuluu meistä jokaiselle. Ei ole valtion viranomaisten tai lääkärin tehtävä määrittää kenenkään identiteettiä, ja tästäkin samasta mielestä on myös Maailman lääkäriliitto, joka on todennut, että ei ole lääkärin asia päättää toisten ihmisten sukupuolesta — siinä mennään lääkärin ammattiosaamisen ulkopuolelle. Monia muita asioita lääkäri voi tehdä, mutta tämä ei ole yksi niistä. Maailman lääkäriliitto kannattaa itsemääräämisoikeutta vahvistavaa translain uudistusta. Samaa uudistusta kannattavat myös vaikkapa sairaanhoitajat: Tehy on ottanut kantaa tämän uudistuksen puolesta, joten se todistus, jota täällä annettiin lääkäreistä ja sairaanhoitajista, ei pidä paikkaansa — ja tämä on tärkeää sanoa ääneen, koska tälläkin hetkellä moni transihminen miettii, tuleeko terveydenhuollossa kohdatuksi omana itsenään. Siksi ei saa jäädä väärää kuvaa siitä, mitä lääkärit ja sairaanhoitajat ovat omien liittojensa kautta lausuneet tästä asiasta.

Transsukupuolisuutta ei voi myöskään mitenkään rinnastaa syömishäiriöön. Syömishäiriö on yksi nuorille vaarallisimmista sairauksista, se tappaa nuoria tässä maassa. Transsukupuolisuus ei ole terveydelle vaarallista. Vaarallista sen sijaan on, jos tämä nykylaki ja nykyinen ilmapiiri pääsevät pahenemaan sellaiseen pisteeseen, jossa viha transnuoria vastaan lisääntyy, koska tämä nykyinen ilmapiiri todella altistaa sukupuolivähemmistöihin kuuluvia syrjinnälle ja väkivallalle. Me tiedetään THL:n tutkimuksista, että sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret kohtaavat paljon enemmän koulukiusaamista ja fyysistä uhkaa kuin muut. Transnuorista psyykkistä väkivaltaa ovat kokeneet lähes kaikki ja fyysistä väkivaltaa noin puolet. Tilanne on siis vaarallinen transnuorille tämän nykyisen ilmapiirin takia.

Transnuoret voivat psyykkisesti heikommin kuin enemmistöön kuuluvat nuoret, mutta mielenterveysongelmat ovat yleisiä myös sukupuoliristiriitaa kokevilla lapsilla. Noin puolet suomalaisista transnuorista on ajatellut itsemurhaa, ja sehän ei valitettavasti ole ihme, kun miltei jokainen heistä on kohdannut henkistä väkivaltaa. Jos kohtaa tällaista väkivaltaa, niin valitettavasti silloin mielenterveysongelmat ovat yleisempiä — kyse ei ole siitä, että transsukupuolisuus itsessään aiheuttaisi mielenterveysongelmia, vaan että meidän yhteiskunnan asenteet, kiusaaminen ja väkivalta aiheuttavat näitä ongelmia. Sen takia meillä on velvollisuus puuttua kiusaamiseen, puuttua väkivaltaan ja kohdata jokainen nuori ja jokainen transihminen omana itsenään. Väkivaltaahan ruokkii vaikkapa se, kun sukupuoli-merkintä on väärä, opettaja käy läpi nimenhuutoa ja sanoo sen väärän nimen, väärän sukupuolen — tekee kaikille näkyväksi, että tämä lapsi poikkeaa joukosta, ja se altistaa lapset kiusaamiselle ja syrjinnälle. Sen takia on tärkeää, että jokainen lapsi ja nuori tulee myös juridisesti tunnistetuksi omana itsenään.

On todellakin syytä huomata, että nyt puhutaan näistä juridisista sukupuoli-merkinnöistä: siitä, mitä siellä rekistereissä lukee. Tämä siis on kokonaan erotettu mistään lääketieteellisistä hoidoista. Ne hoituvat edelleenkin lääketieteellisten kriteerien kautta, mutta nyt puhutaan vain rekistereistä, vain sukupuoli-merkinnöistä. Ja kun ne ovat pielessä, se aiheuttaa tavattoman paljon harmia transihmisille — oli kyse koulusta, bussilipun tarkastuksesta tai rajatarkastuksesta, kun on matkustamassa ulkomaille. Tämä on se käytännön huoli ja murhe, jota nämä ihmiset kohtaavat ja joka voidaan tässä nyt ratkaista.

Todellakin, kuten aiemmin kerroin, kyse ei ole mitättömästä asiasta, koska se määrä syrjintää ja väkivaltaa, jota transihmiset kohtaavat, on laaja ja hengenvaarallinen varsinkin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

nuorille. Tilanne on siis kestämaton, eikä se voi jatkua. Jos tässä todella asetetaan varsin-kin lasten ja nuorten etu ensisijalle, niin silloin puututaan tähän syrjintään ja kiusaamiseen, varmistetaan, että laki on näiden nuorten puolella eikä heitä vastaan. Sen takia on tärkeää, että tämä laki nyt vihdoinkin uudistetaan. Me olemme myöhässä: muun muassa YK ja Amnesty International ovat toistuvasti antaneet meille huomautuksia tästä. On hyvä, että nyt tänä syksynä saamme uudistuksen käsiteltäväksi. Kiire saattaa tulla, koska totta kai meillä on aina vähän aikaa jäljellä, ja sen takia tätä ei nyt pidä lähteä viivästyttämään. Tätä on odotettu todella kauan.

Kuten edustaja Honkasalo kävi läpi, tämä lakiuudistus ei ole mitenkään täydellinen. Toisin kuin monissa muissa Pohjoismaissa, monissa muissa Euroopan maissa, tämä uudistus ei huomioi riittävästi alaikäisten oikeuksia. Se on ongelma, johon on puututtava viimeistään ensi hallituskaudella, ja myös vihreät ovat tähän sitoutuneet. Tässä ei myöskään huomioda muunsukupuolisia riittäväällä tavalla, ja myös se on asia, johon on palattava mahdollisimman pian — tämäkin asia on korjattava. Mutta ehkäpä tämä salikeskustelu kuvaa sitä, että on jo merkittävä edistysaskel, että edes tämä uudistus saadaan nyt vietyä maaliin. Jo se on tärkeää, ja se on tärkeä askel kohti sitä tietä, jossa sitten saadaan myös muunsukupuolisten ja alaikäisten nuorten oikeudet toteutumaan. Kyse ei siis ole lainkaan mitättömästä uudistuksesta, vaan päinvastoin yhdestä tämän kauden merkittävimmistä parannuksista ihmisoikeuksien tilaan. [Leena Meri: Niin teidän mielestä!]

Kuvaavaa todella on, että tämä Oikeus olla -kansalaisaloite, joka meille tuli käsiteltäväksi sen jälkeen, kun tämä uudistus oli jo päätetty käynnistää hallitusohjelman kautta, sai hyvin nopeassa ajassa, muutamissa päivissä, yli 50 000 suomalaisen tuen. Tämä on siis todella uudistus, joka on oikein. Sitä on meiltä vaadittu ja pyydetty niin asiantuntijoiden toimesta kuin Suomen kansan toimesta, ja sen takia on hyvä, että tätä uudistusta ollaan nyt tekemässä.

Viimeiseksi on sanottava, että Euroopassa käydään sotaa. Valiokunnat ovat äärimmäisen työllistettyjä, ja vihoviimeinen asia, jota minä haluan tuoda puolustusvaliokunnan pöydälle, on sellaiset lakiesitykset, jotka eivät sinne kuulu — esimerkiksi tämä lakiesitys ei sinne kuulu. Annetaan valiokuntien keskittyä ydintehtäviinsä. Ei viedä tätä kaikkiin mahdollisiin valiokuntiin, siinä alkaa olla jo vähän viivytystaktiikan makua. [Leena Meri: No ei ole!]

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Keto-Huovinen.

16.21 Pihla Keto-Huovinen kok: Arvoisa puhemies! Suomi on vihdoinkin uudistamassa transihmisten ihmisoikeuksia loukkaavaa lakia. Nykyisen translainsäädännön muutostarve on kiistaton. Sekä ihmisoikeustoimijat että kansalaisyhteiskunta ovat kantaneet huolta nykyisestä lainsäädännöstä, joka jättää sukupuolivähemmistöihin kuuluvat henkilöt räikeästi itsemääräämisoikeuden ulkopuolelle. He ovat joutuneet odottamaan uudistusta kohtuuttoman kauan.

Hallituksen esityksessä ehdotetuilla muutoksilla tehdään parannuksia vähemmistöjen asemaan, mutta korjattavaa jätetään tulevaisuuteen turhan paljon.

Hallituksen esitys ansaitsee kiitosta siitä, että vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä poistetaan sukupuolen vahvistamisen edellytyksenä. Tämä vaatimus on räikeä ihmisoikeusloukkaus, kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuinkin on todennut. Jokaisella on oikeus perheeseen ilman, että julkinen valta siihen puuttuu. Itsemääräämisoikeuden kannal-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

ta merkittävää on myös se, että sukupuolen juridinen vahvistaminen erotellaan lääketieteellisistä hoidoista.

Arvoisa puhemies! Myös kritiikille löytyy sijaa: Esityksen vakavin epäkohta on, että hallituksen esityksessä ei tunnisteta riittävällä tavalla muunsukupuolisten henkilöiden ja intersukupuolisten lasten asemaa. Lisäksi translasten ja -nuorten oikeuksien toteutuminen jää riittämättömäksi. Keväällä 2021 myös YK:n ihmisoikeuskomitea esitti Suomelle huolensa nimenomaan siitä, ohitetaanko lapsen oikeudet tulevassa uudistuksessa. Lausunkierroksella valtioneuvoston oikeuskansleri, lapsiasiavaltuutettu ja lukuisat lausunnonantajat korostivat lapsen oikeuksien turvaamisen tärkeyttä. Olenkin saanut usealta translapsen vanhemmalta pelokkaita ja huolestuneita yhteydenottoja. Kun sukupuolen juridinen vahvistaminen erotetaan lääketieteellisistä hoidoista, ei jää perusteltua syytä sille, miksei alaikäinen voisi vahvistaa omaa sukupuoltaan. Erään translapsen vanhempi kuvaili minulle, kuinka väärä sukupuolimerkintä aiheuttaa lapselle jatkuvaa jännitystä ja pelkoa arjessa, esimerkiksi tämän matkustaessa tai asioidessa terveydenhuollossa. Sukupuolen juridinen vahvistaminen olisi tärkeä osa translapsen ja -nuoren sosiaalista transitiota, ja sen on tutkimuksissa havaittu parantavan psyykkistä hyvinvointia ja pienentävän korkeaa itsemurhariskiä. Positiiviset vaikutukset ovat suurempia kuin riskit.

Arvoisa puhemies! EU:n perusoikeusviraston kyselyssä 42 prosenttia 15–17-vuotiaista transnuorista on kertonut kohtaavansa syrjintää. Yksi syrjinnän taustatekijöistä on se, ettei translasten ja -nuorten ole mahdollista saada henkilötietojen sukupuolimerkintää vastaamaan omaa identiteettiään ja sen ilmaisua. Jokaisella on oikeus olla olemassa omana itsenään ja omassa sukupuolestaan. Julkisen vallan tulee turvata nämä oikeudet täysimääräisesti, ja tarvitaan kunnianhimoisempi translakiuudistus, jotta sukupuolivähemmistöt eivät joudu odottamaan puutteiden korjauksia taas toiset kymmenen vuotta. Toivoisin, että hallitus laittaa translainsäädännön kerralla kuntoon. — Kiitos. [Eduskunnasta: Erittäin hyvä puhe! Kiitos! — Leena Meri: Toivottavasti tuo ei ole koko kokoomuksen kanta!]

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Turtiainen.

16.24 Ano Turtiainen vkk: Arvoisa puhemies! Miksi tässä älyttömässä lakiesityksessä puhutaan sukupuolien vahvistamisesta? Ja onko tämä Jumalan luomisjärjestyksen vastainen lakiesitys muka oikeasti parantamassa sukupuoliongelmiin kanssa kipuilevien ihmisten tilannetta? Jo presidentti Halosen ajoista lähtien tässä hyvinvoinnin raiskaamassa yhteiskunnassa on pyritty vain heikentämään sukupuolia, ja tällä lakiesityksellä pelkästään jatketaan sitä hulluutta. Jopa lapsillemme opetetaan tätä saastaa.

Arvoisa puhemies! Jos me haluamme vahvistaa sukupuolia, jos me haluamme vähentää mielenterveysongelmia yhteiskunnassamme, meidän täytyy alkaa korostamaan sitä, että me olemme Jumalan luomia ja että Hän loi meidät mieheksi ja naiseksi. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Essayah.

16.26 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Tämä laki, mikä meillä täällä eduskunnassa tällä hetkellä on käsiteltävänä lähetekeskustelussa, valitettavasti on karhunpalvelus niille, jotka kokevat sukupuoliristiriitaa. Terveydenhuollon ammattilaisen kohtaaminen sellaisen prosessin aikana henkilöllä, jolla on sukupuoliristiriitaa, on ehdottomasti etu hänelle itsel-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

lensä. Varmasti ne ihmiset, jotka kokevat sukupuoliristiriitaa, tulevat myös kokemaan sen, että tämän lääketieteellisen tuen poisvieminen on heille haitta.

Juridisesti sukupuolen vahvistamisen tarjoaminen ei ole käypää hoitoa usein hyvinkin kipeisiin, syvällisiin ja myöskin monimutkaisiin haasteisiin, joita sukupuoliristiriidan kokemukseen liittyy. Lisäksi lääketieteellisen arvion poistaminen helpottaa tämän lain väärinkäytöksiä ja niitten mahdollisuutta, niin kuin täällä on kollegojen puheenvuoroissa kuultu. Tässä esityksessä ei ole lainkaan käsitelty sitä, onko mitään sellaista tilannetta, minkä perusteella hakemus sukupuolen vaihtamisesta voitaisiin evätä. Esimerkiksi vaikkapa seksuaalirikos: onko se sellainen syy, että voitaisiin evätä mahdollisuus vaihtaa sukupuolta?

Tässä laissa on nimenomaisesti kysymys sukupuolen vaihtamisesta. Kuka tahansa suomalainen, ilman että hänelle tehdään transdiagnoosia, voi tämän jälkeen vaihtaa sukupuolensa.

Merkittävin perustelu, millä tätä lakia täällä on puolustettu, on ollut edustaja Räsänen mainitsema luopuminen niin sanotusta pakkosterilisaatiosta eli lisääntymiskyvyttömyydestä. Kuten täällä kuultiin, tämän lain voimassaolo on vuonna 2003 alkanut ja meillä ei ole THL:ään raportoitu yhtäkään pakkosterilisaatiota tämän translain johdosta, ei myöskään vapaaehtoisia sterilisaatioita. Eli tämä translain tarkoittama lisääntymiskyvyttömyys-hän tulee seurauksena siitä, että henkilö on itse halunnut niitä muutoksia omaan kehoonsa joko leikkaushoitojen tai hormonihoidon kautta. On selvä, että kun hormonihoidot alkavat, varmastikin sitten myöskin se lisääntymiskyvyttömyys seuraa siitä.

Arvoisa puhemies! Tämän esitetyn lain myötä ihmisen juridinen sukupuoli siis tarkoittaisi käytännössä samaa kuin sukupuoli-identiteetti, ja kyseessä on kyllä hyvin iso periaatteellinen muutos, joka tyhjentää suurelta osin koko tasa-arvolain nykymerkityksessään. Potentiaalisesti laki vaarantaa osan miesten ja naisten tasa-arvon edistämiseksi tehdystä työstä, ja lailla on myös monia muita yhteiskunnallisia vaikutuksia. Laki synnyttäisi myös tilanteen, jossa joissakin tilanteissa tai sektoreilla henkilöitä käsiteltäisiin siis juridisen sukupuolen mukaan mutta sitten joissakin toisissa todennäköisesti olisi välttämätöntä säilyttää myös merkintä siitä biologisesta sukupuolesta, ja uskon, että tämä sekaannus näitten eri merkintöjen ja rekistereitten välillä tulee olemaan varsin suuri.

Tämä esitetty laki synnyttää tilanteen, missä kansalliseen väestötietojärjestelmään tullaan ensi kertaa kirjaamaan rekisteritietoja ihmisen identiteettikokemuksen perusteella. Tällaisen tiedon säilyttäminen väestötietojärjestelmässä — on ylipäätensä vaikea nähdä, mitä hyötyä siitä on yhteiskunnalle tai kansalaisille. Lain perusteluissa viitataan tällaisiin hyvin ideologisiin näkemyksiin sukupuolen moninaisuudesta ja sukupuoli-identiteetin subjektiivisuudesta. Väestörekisterissä olevan sukupuolimerkinnän muuttaminen informaationvälillä merkityksettömäksi ei ole loogista. Tieto koetusta sukupuolesta ei anna esimerkiksi terveydenhuoltopalvelujen järjestämisen kannalta juurikaan mitään olennaista tietoa. Sen sijaan tieto ihmisen biologisesta sukupuolesta on tarpeellinen useissa tilanteissa, esimerkiksi terveydenhuollossa vaikkapa lääkkeitten annosteluun liittyen, joten tieto ihmisen biologisesta sukupuolesta tulisi välttämättä säilyttää jollakin tavalla terveydenhuollon rekistereissä. Tämä todellakin tulee johtamaan käytännössä siihen, että meillä on sitten kaksi toisistaan riippumatonta sukupuolimerkintää.

Arvoisa puhemies! Sukupuoli on kautta historian ollut varmasti yksi keskeisimpiä käsitteitä kaikissa ihmisyyhteisöissä. Ihminen ei ole voinut valita omaa sukupuoltaan syntymänsä, niin kuin ei mitään muitakaan geneettisiä ominaisuuksia, ja se pyrkimys, että halutaan irtaannuttaa lainsäädäntö ja keskeinen arkielämän käsite biologian ja fysiologian todelli-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

suudesta, on niin perustavanlaatuinen, että tämä lakiesitys välttämättä ansaitsisi paljon syvällisemmän vaikutusarvion kuin tässä laissa tällä hetkellä on.

Lain perusteluosassa viitataan useassa kohtaa sukupuolen moninaisuuteen ja subjektiivisuuteen. Lain myötä käsitteet ”sukupuoli”, ”mies ja nainen” sekä ”isä ja äiti” menettävät merkityssisältönsä. Sukupuolen moninaisuudella on kautta aikain tarkoitettu, että on hyvin monenlaisia miehiä, on hyvin monenlaisia naisia, ja tässä on tärkeää ymmärtää ja erottaa se, että on ero sillä, mikä on sukupuoli-identiteetti ja mikä on sukupuoli eli biologinen sukupuoli. Sukupuolen ilmaisemisen tavat ovat kulttuuri- ja tilannesidonnaisia, eikä ihmisen identiteettiin tai käyttäytymiseen liittyviä asioita tulisi käsitellä laissa laisinkaan, puhumattakaan väestötiedoissa. Esityksen yhteydessä tulisi paljon tarkemmin punnita, mitä hyötyä ja mitä haittaa kansalaisille ja yhteiskunnalle pidemmällä tähtäimellä on sukupuolen käsitteen muuttamisesta ilmoitusasiaksi, käytännössä koko tuon käsitteen merkityksen häivyttämisestä.

Arvoisa puhemies! Itselleni on ollut kyllä todella hämmentävää, että keskustapuolue on hallituksessa, joka tuo tällaisen lakiesityksen tänne eduskuntaan. [Mikko Kärnä ja Jouni Ovaska pyytävät vastauspuheenvuoroa] Ja koen todellakin erikoisena, että, sosiaalidemokraatit, joita myöskin olen aina pitänyt esimerkiksi miesten ja naisten välisen tasa-arvon vankkumattomana puolestapuhujana, olette tuoneet tällaisen lakiesityksen, joka hämmentää hyvin perustavaa laatua olevalla tavalla koko yhteiskunnan käsitteitä miehestä ja naisesta ja tasa-arvosta.

Arvoisa puhemies! Kannatan edustaja Räsänen tekemää esitystä siitä, että täällä talossa tätä käsiteltäisiin myöskin vielä hallinto-, puolustus- ja sivistysvaliokunnissa.

Puhemies Matti Vanhanen: Ministeri Lindén.

16.33 Perhe- ja peruspalveluministeri Aki Lindén: Arvoisa puhemies! Täällä on kuultu erittäin voimakassävyyistäkin keskustelua, on arvosteltu tätä lakia voimakkaasti ja pitkäänkin, toisaalta on ollut kritiikkiä myös tämän riittämättömyydestä. En tietenkään käy uudelleen läpi niitä asioita, jotka tuossa esittelypuheenvuorossani esitin, mutta kun on perätty omaa kantaani esimerkiksi lääkärinä tähän, niin haluaisin sanoa, että minulle tämä on ensi sijassa ihmisoikeuskysymys. Ajattelen WHO:n terveyden määritelmää sellaisena kuin sen olen oppinut, että terveys ei ole vain sairauden puuttumista, vaan se on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila. En lähde tietenkään ministerinä arvioimaan ja ottamaan kantaa eri edustajien puheenvuoroihin, mutta juristiedustaja Keto-Huovisen puheenvuoro kyllä puhutteli minua nimenomaan sen takia, että se osoitti, että tämä ei ole perinteisellä tavalla oikeisto—vasemmisto-kysymys, ja sitä paitsi se oli vielä juristin puheenvuoro.

Minulla ei ole tähän nyt muuta lisättävää. Oma kantani tähän on ollut se, että olen tukenut ja kannattanut hallituksen esitystä, joka sisältää tällä hetkellä, nyt tässä esityksessä tämän täysi-ikäisyysvaatimuksen ja sitten tämän harkinta-ajan.

Puhemies Matti Vanhanen: Keskustelu ja asian käsittely keskeytetään. Asian käsittelyä jatketaan tässä istunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Asian käsittely keskeytettiin kello 16.35.

Asian käsittelyä jatkettiin kello 19.32.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohdan 5 käsittelyä.

Totean, että tähän asiaan liittyy, niin kuin aika moneen asiaan täällä, erilaisia jännitteitä, ihmisten välisiä näkemyseroja, ja toivon, että tämä keskustelu käydään erittäin arvokkaasti ja toisia kunnioittaen tästä eteenpäin, kiitoksia. [Välihuutoja] — Edustaja Pitko, olkaa hyvä. — Totesin: tästä eteenpäin.

19.32 Jenni Pitko vihr: Arvoisa puhemies! Tätä päivää moni on odottanut todella pitkään. Moni on matkan varrella myös epäillyt, tuleeko tämän translain osalta valmista lainkaan, mutta nyt tämä laki on täällä. Suomalainen yhteiskunta tulee olemaan parempi paikka transihmisille, kun hyväksymme tämän lain.

Transihmisten oikeuksia koskeva uudistus on yksi tämän hallituskauden odotetuimmista lakiuudistuksista. Haluan osoittaa kiitokset jo tässä vaiheessa hallitukselle, että tämä laki on saatu vihdoinkin eduskunnan käsittelyyn. Tällä esityksellä tuodaan Suomen lainsäädäntöön monia tärkeitä muutoksia, jotka helpottavat transihmisten elämää. Suomi on järkyttävän pitkällä takamatkalla moniin verrokkimaihin suhteutettuna, kun puhutaan sukupuoli-vähemmistöjen oikeuksista. Tämä laki on iso harppaus eteenpäin, vaikka sekin jättää valittavasti vielä edelleen tärkeitä uudistuksia odottamaan tulevia vuosia. Suurin epäkohta, joka edelleen on jäämässä voimaan, on translasten ja -nuorten itsemääräämisoikeuden kapeus. Edelleenkin alaikäinen ei voisi vahvistaa sukupuoltaan oman identiteettinsä mukaisesti.

Paljon tässä lakiehdotuksessa on hyvää ja sellaista, mikä parantaa transihmisten oikeuksia. Aivan mahdolloman tärkeä asia tässä uudistuksessa on se, että vihdoinkin sukupuolen vahvistaminen eriytetään lääketieteellisistä hoidoista. Samalla poistuu nykyisin puitteissa vallinnut vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä sukupuolen vahvistamisen ehtona. Lisääntymiskyvyttömyyden vaatimuksesta Suomi on saanut useita huomautuksia kansainvälisiltä ihmisoikeustahoilta. On hyvä, että tämä häpeätahra siivotaan nyt pois meidän lainsäädännöstämme. Yksilön vapaus määrätä ja määrittää itse oma elämänsä ja identiteettinsä tulee paranemaan merkittävästi, ja ulkopuolinen kontrolli sukupuolen vahvistamiseen lieventyy merkittävästi.

Kauan odotettu translaki on monille myös ymmärrettävästi pettymys. Hyvien uutisten rinnalle jää vielä paljon korjattavaa tuleville vuosille. Jo mainitsemani alaikäisten mahdollisuus oman sukupuolensa määrittelemiseen olisi tärkeää toteuttaa pian tulevaisuudessa. Samoin olisi tärkeää vielä entisestään helpottaa menettelyä, jolla sukupuolen vahvistaminen tapahtuu. Tulevaisuudessa pelkän ilmoituksen tulisi riittää.

Tässä salissa on erityisesti perussuomalaisten ja kristillisdemokraattien suunnalta kritisoitu sitä, että lääketieteellinen puoli ja tämä ilmoitus eriytetään toisistaan. Täällä on sanottu, että sukupuolen kokemusta ei pitäisi sekoittaa lainsäädäntöön. Haluankin kysyä: Miksi ei? Miksi transihmisten oikeuksien parantaminen tällä tavalla olisi pois keneltäkään? Se ei vaikuta keneenkään muuhun kuin yksilöön itseensä. Se ei ole pois yhtään keneltäkään, ei yhtään millään tavalla. Transihmisten ihmisoikeuksien, transihmisten oikeuksien, transih-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

misten hyvinvoinnin edistäminen on vain ja ainoastaan hyvä asia. Se ei ole keneltäkään pois.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Könttä, poissa. — Edustaja Niikko, olkaa hyvä.

19.36 Mika Niikko ps: Arvoisa puhemies!

”Sinä olet luonut minut sisintäni myöten,
äitini kohdussa olet minut punonut.

Minä olen ihme, suuri ihme,
ja kiitän sinua siitä.

Ihmeellisiä ovat sinun tekosi,
minä tiedän sen.

Minä olen saanut hahmoni näkymättömissä,
muotoni kuin syvällä maan alla,
mutta sinulta ei pieninkään luuni ole salassa.

Sinun silmäsi näkivät minut jo idullani,
sinun kirjaasi on kaikki kirjoitettu.

Ennen kuin olin elänyt päivääkään,
olivat kaikki päiväni jo luodut.

Kuinka yliverkaisia ovatkaan sinun suunnitelmasi, Jumala,
kuinka valtava onkaan niiden määrä!”

Luin psalmista 139 kappaleen siitä, kuinka ainutlaatuinen ja arvokas ihminen on. Jokainen ihminen on arvokas juuri sellaisenaan, niin kuin hän on tähän maailmaan syntynyt.

Haluan korostaa, että erilaisia miehiä ja naisia, erilaisia tyttöjä ja poikia on maailma täynnä. Me synnymme erilaisine ominaisuuksine ja erilaisine tunteine kasvamme tässä elämässä, ja mielestäni tämä keskustelu, mitä hallituksen osalta erityisesti käydään ja missä nostetaan esille, että ihminen ei ole arvokas, ellei häntä lainsäädännön keinoin tueta tunnistamaan jotain sellaista opetusta, joka nousee ihmisviisaudesta ja ihmisten omista pyrkimyksistä saada muutettua joku ihmisen identiteetti haluamallaan tavalla, jopa lainsäädännön keinoin, on irvokasta. [Jenni Pitkon välihuuto] Minä näen tämän juuri päinvastoin. Te, jotka vaaditte tällaista lainsäädäntöä, halvennatte näitä ihmisiä, jotka ovat erilaisia. Heidän tulee saada tuki elää sellaisina kuin ovat ja kokea itsensä sellaisina kuin ovat, mutta tämä lainsäädännön keinoin tuleva vääntäminen menee niin pitkälle, että alkaa oikeastaan voimaan hiukan pahoin. [Jenni Pitkon välihuuto]

Arvoisa puhemies! Lain pitäisi tuoda turvaa ja edistystä ihmisille, mutta tällainen lainsäädäntö tuo turvattomuutta ja tuo taantumusta ennen kaikkea lasten ja nuorten maailmaan. Heitä ikään kuin syyllistetään nytten tämän lainsäädännön ja teidän puheidenne kautta. [Jenni Pitko: Mitä ihmettä?]

Arvoisa puhemies! Sukupuolen vaihtaminen ei voi mitenkään olla ilmoitusasia. Sukupuoli-identiteetissään kamppaileva nuori ei saa apua siitä, että hänelle ojennetaan kaavake, jolle hakija kirjaa perustelut, jotka käsittelee joku toimistotyöntekijä, ja silloin nuorelle tai vanhemmalle ihmiselle annetaan tavallaan sellainen polku, että hän ei koskaan kelpaa.

Nythän niillä ihmisillä, jotka ovat esimerkiksi menossa vaikka korjaamaan sukupuolta leikkauksen kautta, tämä lisääntymiskyvyttömyys on tällä hetkellä tavallaan ollut lainsäädännössä, mitä vihreät ovat pitäneet ristiriitaisena. [Jenni Pitkon välihuuto] Elikkä nythän

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

jos ihminen korjaa miehestä naiseksi tai naisesta mieheksi, niin eikö ole aivan luonnollista, että silloin korjataan myös ne kyvyt, mitkä biologian kautta miehille ja naisille tulevat? Mutta teillehän tämä ei tietenkään käy, koska teidän mielestänne sukupuolia ei ole tai niitä on enemmän kuin kaksi — eikö niin? Mutta tosiasia on kuitenkin toinen.

Arvoisa puhemies! Mielestäni sukupuolikriisissä olevaa henkilöä ei pitäisi altistaa erilaisille vaikeille tilanteille, ja mielestäni heitä, jotka ovat tällaisen kriisin edessä, pitäisi auttaa erityisesti henkisesti.

Sellaista esimerkkiäkin mietin, että miehennäköinen mies, joka on ainoastaan vaihtanut juridisen sukupuolensa naiseksi ja pyrkii sen perusteella naisille tarkoitettuihin tiloihin, kohtaa varmasti paljon enemmän epäilyksiä kuin lääketieteellisen sukupuolenvaihdosprosessin myötä olemustaan muuttanut transhenkilö. Tätä lakia eivät myöskään kaikki transhenkilöt juuri tästä syystä tue, vaikka te annatte ymmärtää toisin. Ulkomailta tiedetään tapauksia, joissa miesvanki on vilpillisesti ilmoittanut olevansa nainen ja on naistenvankilaan päästyään jopa hyväksikäyttänyt naisvankeja. Hallituksen esityksessä tällaisia rikoksia pyritään näennäisesti ehkäisemään sillä, että jätetään mahdollisuus käyttää yksilöllistä harkintaa oikean osastovalinnan kohdalla.

On väärin säilyttää täysin eri alan ammattilaisten tehtäväksi päätöksiä, jotka olisi tullut selvittää erikoislääkärin vastaanotolla ennen sukupuolen vaihtamista ja vahvistamista. Sama pätee myös Digi- ja väestötietoviraston työntekijöihin. Heidän harteilleen työnnettään psykiatreille ja muille lääkäreille kuuluva vastuu. Väärinkäytösten ja virhearvioiden ehkäisy on käytännössä mahdotonta.

Sukupuoliahdistus voi olla, ja usein onkin, sekundääristä. Todelliset mielenterveysongelmat ja traumat jäävät hoitamatta. Tällaisen lakimuutoksen sijaan hallituksen tulisi ohjata lisää resursseja sosiaali- ja terveyshuollolle.

Arvoisa puhemies! Kaikkein eniten olen huolestunut lakimuutoksen lapsivaikutuksista. Hallituksen esityksessä annettaisiin juridisen sukupuolenvaihdon yhteydessä mahdollisuus muuttaa vanhemmuusnimike äidistä isäksi tai toisinpäin. Tällainen ei missään nimessä saisi olla mahdollista alaikäisten lasten vanhemmille. On huolestuttavaa, että mitään aitoa lapsivaikutusten arviointia ei ole tehty. Hallituksen esityksessä arviointi kuitataan sillä, että viitataan kuusi vuotta vanhaan kyselyyn, joka on tehty kahdeksalle nuorelle, [Leena Meri: Oho!] sekä lainvalmistelun yhteydessä järjestettyyn sateenkaarisäpiiriläisten kuulemiseen, johon osallistui 16 lasta. [Leena Meri: Oho!] Kuka tahansa meistä täällä tietää, että lapsi puolustaa luonnostaan vanhempansa ja haluaa vastata tavalla, joka miellyttää tätä. Osassa arvioita korostettiin, että vanhemmuusnimikkeen muutos olisi hyväksi ennen kaikkea lapsen vanhemmalle. Arvon hallitus, yllä kuvattu ei ole lapsivaikutusten arviointia. Jos mitään, se on vihervasemmistolainen valkopesuyritys. [Puhemies koputtaa]

Lopuksi, arvoisa puhemies, vielä: Sekä Suomessa että maailmalla mielenterveysongelmat yleistyvät hälyttävää vauhtia. Lakiehdotus ainoastaan lisää lasten hämmennystä ja altistaa heidät ahdistaville tilanteille perheen ulkopuolisten ihmisten edessä. [Puhemies koputtaa] Sukupuolensa vuoksi ahdistuneet tarvitsevat lääketieteen ja psykiatrian erikoislääkäreiden apua sekä rakkautta — ja tähän pitäisi saada hallitukselta lisää resursseja — eivät hakemuslomaketta mitättömällä harkinta-ajalla.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Arvoiset edustajat, varsinkin tässä illalla tilanne on semmoinen, että jokainen yli suosituksen menevä puheenvuoro ker-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

rallaan johtaa siihen, että toiset odottavat pidempään täällä. — Edustaja Tanus poissa. — Edustaja Kivelä, olkaa hyvä.

19.44 **Mai Kivelä vas:** Arvoisa puhemies! Tätä lakia me olemme joutuneet odottamaan liian kauan, mutta olen iloinen, että se on vihdoinkin täällä eduskunnassa. Hallituksen esityksen mukaan jatkossa juridinen sukupuolimerkintä on jokaisen ihmisen oma ilmoitusasia, juuri niin kuin asian kuuluukin mennä. Tämä uudistus antaa transihmisille mahdollisuuden ilman pitkäjänteisiä prosesseja korjata väestötietotietojärjestelmään sekä henkilöpapereihinsa oikea sukupuolimerkintä. Lakimuutoksen myötä vaatimukset lääketieteellisestä diagnoosista sekä lisääntymiskyvyttömyydestä poistuvat juridisen sukupuolen vahvistamisen vaatimuksista. Mielestäni tämä on minimitason korjaus, joka olisi pitänyt hoitaa jo vuosia sitten, sillä kyseessä on räikeä ihmisoikeusrikkomus. Suomi onkin saanut lukuisia huomautuksia niin kotimaisilta kuin kansainvälisiltä ihmisoikeustoimijoilta sekä muilta valtioilta erityisesti nykyllaissa olevasta lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksesta. Tämän ei pitäisi olla epäselvää kenellekään tässä salissa.

Arvoisa puhemies! Jatkossa henkilön vanhemmuus voidaan muuttaa väestötietojärjestelmään vastaamaan vahvistetun sukupuolen mukaista nimikettä. Uudistus koskee myös heitä, jotka ovat vahvistaneet oikeudellisen sukupuolensa nykyisen translain aikana. Tämä on tervetullut muutos, joka turvaa sekä lapsen että vanhempien oikeudellista asemaa. Haluan myös kiinnittää huomiota siihen, että nyt kun lisääntymiskyvyttömyysvaatimus poistuu juridisen sukupuolen vahvistamisen kriteereistä, tulee lakia tulkita niin, että transihmisille annetaan samat mahdollisuudet esimerkiksi hedelmöityshoitoihin kuin kaikille muillekin. Minkäänlaista syrjintää hedelmöityshoitojen tarjoamisessa tai saamisessa ei saa esiintyä. Tähän näkemykseen yhtyy myös tasa-arvovaltuutettu, joka tämänvuotisissa suosituksissaan toteaa, että "juridisen sukupuolen vahvistaminen ei saisi estää hedelmöityshoitojen saamista".

Arvoisa puhemies! Viime viikon translakimielenosoituksessa Eduskuntatalon edessä liehui translippu, jossa luki "kiitti, mut tää ei riitä", ja tämä on mielestäni aivan totta. Vasemmistoliitolla olisi ollut halua tehdä tästä laista kerralla sellainen, että me voisimme ylempänä todeta translakimme olevan edistyksellinen.

Erityisesti huolta ja pettymystä on aiheuttanut juridisen sukupuolimerkinnän vahvistamisen ikärajaksi asetettu 18 vuotta. Translakia tuleekin edelleen muuttaa niin, että sukupuolen juridinen vahvistaminen sallitaan yli 15-vuotiaille omalla ilmoituksella ja alle 15-vuotiaille huoltajan tai lastensuojelun luvalla. Samaan lopputulokseen päätyi esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön alainen viranomaistyöryhmä, joka raportissaan totesi, että sukupuolen juridinen vahvistaminen olisi Suomessa mahdollista 15-vuotiaasta alkaen. Myös YK:n ihmisoikeuskomitea esitti viime vuonna huolensa translasten ja transnuorten sivuuttamisesta.

Toinen suuri kokonaisuus on se, että tulevaisuudessa on aloitettava toimenpiteet kolmannen juridisen sukupuolikategorian mahdollistamiseksi. Tämä ei tietenkään ole yksilöiden kannalta ongelmaton ratkaisu mutta antaisi enemmän vaihtoehtoja niille meistä, jotka eivät ole miehiä tai naisia.

Lisäksi haluan nostaa esiin kritiikin siitä, että Oikeus olla -kansalaisaloitteessa vaadittiin myös transrekisterin poistamista. Rekisteriin on tallennettu pysyvästi tieto transihmisistä, joiden sukupuolimerkintä on muutettu. Tämä rekisteri aiheuttaa potentiaalisen turvallisuusuhan, jossa on riski vakaville väärinkäytöksille.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

Arvoisa puhemies! On äärimmäisen kuluttavaa taistella oman puolison, lapsen, vanhemman, sisaruksen, ystävän tai muun tutun ihmisoikeuksien puolesta, mutta vielä tuskallisempaa on taistella omien perustavanlaatuisien ihmisoikeuksien puolesta, sellaisten oikeuksien, joiden pitäisi toteutua ilman taistelemista. Haluankin siis loppuun osoittaa kiitokseni ja tukeni kaikille, jotka ovat näiden vuosien aikana tehneet töitä translain uudistamisen eteen. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Pelkonen poissa. — Edustaja Mäky-nen, Jukka, olkaa hyvä.

19.50 Jukka Mäkynen ps: Arvoisa herra puhemies! Tässä käsiteltävässä translaissa ainakin minua hämmästyttää kohta, jossa sanotaan, että hakemus sukupuolen vahvistamisesta perustuisi henkilön omaan selvitykseen hänen sukupuolen kokemuksestaan. [Jenni Pitko: Kyllä!] Eli koko sukupuolikäsitys aiotaan nyt muuttaa niin, että biologinen sukupuoli ei enää päde, vaan jokainen voi olla sitä sukupuolta, mitä kokee olevansa. [Jenni Pitko: Juuri näin! — Mai Kivelän välihuuto] Eli Luojan työt romukoppaan, tieteellinen, biologinen sukupuoli romukoppaan, ja tilalle ”minusta tuntuu” -sukupuoli. Eli jatkossa viranomaiset eivät pysty mitenkään kieltämään uutta sukupuolta, koska kokemusta ei pysty testaamaan. Tässä ei missään tapauksessa ole tarkoitus halveksua ketään tai mitään sukupuolta, mutta tämä translaki aiheuttaa paljon käytännön ongelmia ja mahdollistaa väärinkäytön — siis silloin, jos tämä esitys hyväksytään tässä muodossa laiksi.

Lakialoitteessa on toki hyviäkin kohtia, mutta kaikkea ei todellakaan ole mietitty loppuun asti. Joissakin maissa vastaavanlainen laki on jo hyväksytty. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa, USA:ssa ja Kanadassa on lukuisia tapauksia, miten tällaista self-ID:tä käytetään hyväksi. Esimerkiksi Skotlannissa Daily Express kertoi tammikuussa tapauksista, joissa rikoksista tuomitut miehet vaihtoivat sukupuolensa naiseksi päästäkseen naisten vankilaan istumaan tuomiotaan. [Leena Meri: Oho!] Sitten vapautumisen jälkeen vaihtoivat sukupuolen takaisin siihen syntymäsuopuoleen. Lehdistä olemme voineet lukea, kuinka urheilussa transmies on kilpailut naisten sarjassa ja saanut siten kohtuuttoman kilpailuedun. Asevelvollisuudesta voi laistaa ilmoittamalla itsensä naiseksi pelkällä omalla ilmoituksella ilman lääkärillä tai psykologilla käyntiä, ilman oikeaa sukupuolidysforiaa, jossa kärsivä ihminen ei ole tyytyväinen omaan sukupuoleensa, ja ilman hoitoja. Ilmoitus vain netissä, kuukauden odotus, ja sukupuoli on vaihtunut. [Jenni Pitko: Korjattu!]

Käytännön ongelmia saattaa tulla esimerkiksi terveydenhuollossa, ja varmasti tuleekin. Tällä hetkellä — en tiedä, mutta olettaisin — tässä salissa ymmärretään se tosiasia, että miehillä ja naisilla on sukupuolityypisiä sairauksia, joiden seuranta ja tilastointi tulee vaikeutumaan, jos tämä esitys menee tällaisenaan läpi. Sukupuolimerkinnän vaihtaneita ei ymmärrykseni mukaan kutsuta esimerkiksi seulontatesteihin, kuten rintasyöpä ja eturauhassyöpä. Sosiaalitiloissa voi tulla hankalia tilanteita, jos biologinen mies, joka on vaihtanut sukupuolensa kokemuseräiseen sukupuoleen, menee esimerkiksi uimahallissa naisten puolelle saunaan ja suihkuun. Uskon vakaasti, että tämä varmasti loukkaa naisten kehoista oikeutta yksityisyyteen.

Arvoisa puhemies! Lopuksi totean, että edellä mainitun lisäksi tulee syntymään paljon erilaisia ongelmia, kun tätä translakia ei ole mietitty loppuun saakka. Romutamme kaiken normaalin, ja tilalle tuodaan korvien välinen sukupuolisuus. Tästähän puuttuu enää vain jokerisukupuolisuus, jota sitten voi vaihtaa vaikkapa kuukausittain ihan sen tilanteen mu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

kaan. Tätäkö te todellakin haluatte? No tätähän te haluatte. — Kiitos. [Jenni Pitko: Ei kukaan tee tommosta! — Mai Kivelän välihuuto]

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Meri, olkaa hyvä.

19.54 Leena Meri ps: Kiitos, arvoisa puhemies! On helppo allekirjoittaa tuo perussuomalaisten edustaja Mäkynen äskeinen loistava puheenvuoro. Siinä tuli kaikki oleellinen.

Haluaisin muistuttaa, kun tässä hetki sitten käsitelimme lakivaliokunnan mietintöä vanhemmuuslaiksi ja sen muuttamiseksi, että toimme esille siinä perussuomalaisten vastalauseessa, jossa esitimme tämän lain hylkyä, että hallitus on itsekin tuon esityksen perusteluissa myöntänyt jo, että äitiyden toteaminen ei edellytä sitä, että lapsen synnyttänyt henkilö on sukupuoleltaan nainen, eikä isyyden vahvistaminen edellytä, että isä on sukupuoleltaan mies. Täällä oli eräs keskustalainen edustaja, joka hämmästeli tätä, että onkos tämä nyt totta, ja tämä piti täältä hallituksen esityksestä hänelle lukea, ja hän oli aika pöyristynyt tästä. Toivon, että täältä löytyy enemmänkin hallituspuolueiden ihmisiä, jotka havaitsevat, että mikä tässä on menossa. No, toimme silloin esille, että translaki on seuraava vaihe, ja tässä se nyt meidän edessämme on. En olisi voinut ajatella, että tämä päivä on edessä.

Kuten edustaja Mäkynen sanoi, tässä ei ole kysymys siitä, että jokainen aikuinen ihminen ei esimerkiksi voisi vaihtaa sukupuoltaan tai suorittaa korjaustoimenpiteitä tai olla sellainen kuin hän on, kuten edustaja Niikko toi esille, vaan kysymys on siitä, että täällä sotketaan nyt biologiset sukupuolet aivan lopullisesti. Itsekin katsoin tätä hallituksen esitystä, ja täällä tosiaan todetaan, että voi esittää selvityksen siitä, että kokee kuuluvansa — kokee — ja kuten edustaja Mäkynen sanoi, miten minä mittaan: jos minä sanon, että minä koen tässä nyt olevani mies, niin sitten minä vain koen olevani mies ja sitten se on siinä ja sitten rekisteröinti tapahtuu. Ja voit vaihtaa sitten itsesi äidiksi tai isäksi ja taas muuttaa mieltäsi ja toisinpäin. Kuten edustaja Mäkynen toi esille, tästä on esimerkkejä väärinkäytöksistä kansainvälisistä tapauksista.

Perussuomalaisten edustaja Rantanen toi tänään esille, että meillä on esimerkiksi tämä sarjakuristaja Michael Penttilä. Hän käytti esimerkkinä sitä, että hän on kertonut kokevansa olevansa nainen. No, nyt hän on vankilassa, ja jos hän kokee olevansa nainen, niin tämän esityksen perusteella tämä oikeudellinen sukupuoli, ilmoituksenvarainen sukupuoli, ratkaisee sen, mille osastolle hänet pitäisi sijoittaa. Että pitäisikö hänet nyt sitten sijoittaa sinne naisten osastolle?

Te puhutte täällä, että tämä on suuri ihmisoikeusloukkaus. Onhan tähänkin asti kaikilla näillä ihmisillä aivan samat ihmisoikeudet kuin kaikilla meillä muilla, paitsi se, että olemme edellyttäneet, että tämä lisääntymiskyvyttömyys tulee olla — jos haluat siirtyä naisesta mieheksi, niin olet lisääntymiskyvytön. Se on ainoa edellytys. Mitä muuta siinä nyt sitten on? Heillä on oikeus työhön, sosiaalitukeen, oikeus puhua, kokoontua. Te annatte ymmärtää, että ihan kuin koko heidän elämänsä olisi täynnä suuria ihmisoikeusloukkauksia. Olette tästä jopa huolestuneempia kuin vammaisten tai ikäihmisten ihmisoikeuksista tai terveydenhoidon ongelmista — kun täällä puhuttiin, että tämä on merkittävin saavutus tällä hallituskaudella. No, se on tietysti arvotuskysymys, mikä kenellekin on tällä hallituskaudella kaikista tärkeintä.

Erityisen huolestunut olen ollut näistä puheenvuoroista vasemmistolta ja vihreiltä, ja muistaakseni tässä myös kokoomuksen edustaja Keto-Huovinen toi esille, että tähän pitäisi nyt sotkea vielä alaikäiset lapset. Ei voi olla todellista — ilmoituksenvaraisesti. Ajatte-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

len sitäkin, mitä tässä tuotiin esille, että mitä ongelmia tässä tulee, ja en voi ymmärtää, mitä varten täällä on vastustettu sitä, että tämä huolellisesti käsiteltäisiin hallintovaliokunnassa, koskien esimerkiksi poliisin tarkastusoikeuksia, tai sivistysvaliokunnassa, koskien erilaisia yhteisiä tiloja ja kouluja, tai puolustusvaliokunnassa, koskien asevelvollisuutta. Meillä on asevelvollisuus miehillä ja vapaaehtoinen asekoulutus naisilla. Että sillä lailla.

Mutta ilmeisesti tämä on teille niin ideologinen hanke, että te olette todella iloisia, että olette saaneet nyt sotkettua sitten nämä sukupuoletkin. Äitiä ja isää ei enää pian ole, tai ainakin ne ovat niin sekaisin, ettei kukaan tiedä. Erityisen huolestunut minä olen lapsista ja voin sanoa, kun täällä kerrottiin, että ensi hallituskaudella tähän halutaan laajennuksia, että jos perussuomalaiset ovat hallituksessa, niin tähän ei kyllä haeta laajennuksia. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Forsgrén, poissa. Edustaja Soinikoski, poissa. Edustaja Kauma, poissa. Edustaja Werning, poissa. Edustaja Nurminen, poissa. — Edustaja Peltokangas.

20.00 Mauri Peltokangas ps: Arvoisa puhemies! Kun tulin eduskuntaan vuonna 2019, törmäsin elämäntiedon oppikirjaan, jossa väitettiin, että nykyään mieskin voi synnyttää. Kuulitte aivan oikein. Tartuin tähän asiaan voimakkaasti ja hyvin pian löysin itseni AlfaTV:n suorasta lähetyksestä keskustelemassa siitä, voiko mies synnyttää. Minun vankka mielipiteeni oli silloin ja on yhä edelleen, että ei voi.

Kun käsittelemme tätä hallituksen esitystä laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, tahdon henkilökohtaisesti korostaa, että minun mielestäni jokainen saa tuntea itsensä miksi haluaa. Siis tuntea itsensä juuri miksikä haluaa. Pysyn sataprosenttisesti taannoin lausumassani kannassa, että itsensä saa tuntea vaikka taisteluhelikopteriksi, kunhan kustantaa propellit itse, etteivät ne tule yhteiskunnan kustannettaviksi. Kun tänään käsittelemme täällä eduskuntasalissa tällaista lainsäädäntöä, suhtaudun asiaan erittäin konservatiivisesti ja kriittisesti.

Arvoisa puhemies! Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki sukupuolen vahvistamisesta, jolla kumottaisiin laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi lukuisia muita lakeja, jotka siihen liittyvät. Lain tavoitteena on vahvistaa henkilön itsemääräämisoikeutta erottamalla sukupuolen oikeudellinen vahvistaminen lääketieteellisistä tutkimuksista ja hoidoista. Tosiasiassa tämä kuitenkin erottaa myös lopullisesti biologisen ja juridisen sukupuolen toisistaan. Jatkossa hakemus sukupuolen vahvistamisesta perustuisi siis pelkästään henkilön omaan selvitykseen hänen sukupuolen kokemuksestaan. Toisin sanoen biologiaan perustuva sukupuoli menettää vahvistusprosessissa entisestään merkitystään, kun sen tilalle tulee pelkkä kokemus sukupuolesta.

Esityksen läpimenon seurauksena Suomen lainsäädännössä on työkaluja, joiden avulla voidaan ideologisten oppikirjojen mukaisesti hälventää biologisen sukupuolen käsitettä. Samoin esimerkiksi sukupuolen määrittämä vanhemmuusnimike voitaisiin muuttaa ilmoituksen mukana. Sellaiset sanat kuin ”äiti”, ”isä”, ”mies” ja ”nainen” menettävät perinteiset merkityksensä, ja niistä tulee pelkkiä sosiaalisia rakennelmia vailla mitään kosketusta biologiaan. Jatkossa siis mieskin voi tulla raskaaksi, nainen voi olla isä, setä voi olla täti, ja niin edelleen. Mielestäni täysin sairasta kehitystä.

Tosiasiassa sukupuoli on monimutkaisempi rakenne kuin pelkkä ihmisen kokemus siitä. On surullista todeta, että esityksen mennessä läpi lääketieteellinen arvio sukupuolesta lentää roskakoriin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

Arvoisa puhemies! Kuka tahansa voi kuitenkin kokea kehodysforiaa myös muista syistä, kuten mielenterveydellisistä syistä tai ihan vain murrosiän aiheuttamien nopeiden kehollisten muutosten vuoksi, ja erehtyä luulemaan kokemustaan transsukupuolisuudeksi. Erityisesti nuorille ja kasvuikäisille tämä erehdys saattaa tapahtua hyvinkin helposti, varsinkin jos transsukupuolisuutta kaupataan, tyrkytetään ja mainostetaan ensisijaisena selityksenä kehodysforiaan. Ei ole kenenkään edun mukaista toimia näin.

Esitys ei sentään onneksi anna alaikäisille mahdollisuutta vaihtaa juridista sukupuoltaan mielensä mukaan, vaikka sellaisia täysin vastuuttomia vaatimuksia on tässäkin salissa kuultu.

Valmistelutyöryhmä esittää yhdeksi vaihtoehtoksi myös vain yhden kuukauden harkinta-aikaa. Millaiseen rullanssiin tämä pahimmillaan johtaa valtion virastoissa, jos muutoksia aletaan tekemään laajasti ja kenties vieläpä edestakaisin käytännössä hyvin olemattoman lyhyellä harkinta-ajalla?

Maailmalla on ollut esimerkkejä myös toisenlaisista ongelmista. Naistenvankiloihin on päässyt seksuaalirikoksesta tuomittuja miehiä, jotka ovat vain ilmoittaneet olevansa naisia — vähän kuin päästäisi pukin kaalimaan vartijaksi. Pääsevätkö naisiksi vahvistetut biologiset miehet myös naisten julkisiin pukeutumistiloihin, jotka ovat olemassa juuri siksi, että ne tarjoaisivat naisille turvallisen tilan? Voivatko naisiksi itsensä ilmoittaneet biologiset miehet osallistua naisten sarjaan urheilussa ja näin ollen romuttaa naisurheilun ilmeisellä ylivoimallaan? Uudistus yrittää vahvistaa vähemmistöjen oikeuksia, mutta se pyrkii siihen heikentämällä muiden oikeuksia. Missä ovat feministit nyt, haloo, kun naistenkin oikeuksia aletaan polkea tasa-arvon ja translain nimissä?

En voi missään olosuhteissa kannattaa tällaista esitystä. Kannatan ehdottoman lämpimästi edustaja Räsänen tekemiä esityksiä siitä, että tästä lainsäädännöstä tulisi hyvien periaatteiden mukaan käydä laajaa keskustelua useammassa valiokunnassa kuin mihin sitä ollaan nyt lähettämässä. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Ollikainen.

20.05 Mikko Ollikainen r: Arvoisa puhemies, ärade talman! Translaki on Suomessa pitkään loukannut ihmisoikeuksia. Tämän takia Suomen hallitus on muun muassa hallitusohjelmaan kirjannut, että translaki tulee uudistaa. Suomea on monelta taholta moitittu translakia koskien ja erityisesti siitä, että Suomi vielä tänäkin päivänä pakkosteriloi ihmisiä sukupuolenkorjauksen yhteydessä. Tämä loukkaa ihmisoikeuksia ja itsemääräämisoikeutta.

On hyvä, että uusi translaki on edennyt eduskuntakäsittelyyn ja siitä keskustellaan. Kaikkien ihmisoikeuksia on kunnioitettava yhdenvertaisesti. Tiedämme, että laki ei ole täydellinen, mutta se on ehdottomasti askel oikeaan suuntaan, vaikka tarkennettavaa vielä on.

Transhenkilöt kokevat Suomessa laajaa syrjintää niin viranomaisten taholta — esimerkiksi terveydenhuollossa — kuin yhteiskunnassa laajemminkin. Etenkin nuoret, jotka kuuluvat sukupuolivähemmistöihin, ovat haavoittuvassa asemassa, ja he voivat huonosti, hyvin huonosti. Tähän on puututtava. Myös RKP on pitkään tehnyt töitä transhenkilöiden oikeuksien eteen. Transhenkilöille tulee taata yhdenvertaiset mahdollisuudet ja oikeudet kuten kaikille muille ihmisryhmille. Kaikkien tulee voida olla oma itsensä ja rakastaa ketä tahtoo ilman pelkoa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

Ärade talman! Translagen är nu här i riksdagen och behandlas här och diskuteras i dag. I förslaget ingår att tvångssteriliseringen i samband med en köns-korrigerings ska slopas. Tvångssteriliseringen har kränkt transpersoners mänskliga rättigheter grovt, och det är dags att inse de misstag som tidigare begåtts och korrigera dem. Och ja, det finns saker att korrigera i den här lagen ännu, men den är ett steg i rätt riktning.

SFP har även länge arbetat för att minska diskrimineringen mot transpersoner. Det är viktigt att alla, och framför allt de unga, känner att de har en likvärdig plats och likvärdiga rättigheter i vårt samhälle. Vi behöver skapa en förändring i samhället där de mänskliga rättigheterna och välmåendet förverkligas oavsett av sexuell läggning eller könsidentitet.

Tyvärr är detta inte verklighet i dag. Arbetet för regnbågspersoners rättigheter behövs varje dag, och att samtidigt bekämpa intolerans och hat. Alla ska ha rätt att själv definiera sitt juridiska kön. Alla ska kunna känna sig trygga i att vara sig själv och få leva och älska den man vill i Finland. — Tack, kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Hopsu poissa. — Edustaja Sjöblom.

20.08 Ruut Sjöblom kok: Arvoisa puhemies! Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki sukupuolen vahvistamisesta sekä samalla ehdotetaan muutettavaksi muun muassa sterilisointilakia. Tavoitteena on vahvistaa henkilön itsemääräämisoikeutta. Hakemus sukupuolen vahvistamisesta perustuisi jatkossa henkilön omaan selvitykseen hänen sukupuolen kokemuksestaan, ja samalla poistettaisiin voimassa oleva vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä, ja tämä on hyvä muutos.

Suomi on saanut useita huomautuksia EU:n ihmisoikeustuomioistuimelta. Suomen nykyistä lainsäädäntöä pidetään ihan EU-tasollakin ihmisoikeusloukkauksena, joten tämä muutos on erittäin tervetullut. Näin vahvistetaan henkilökohtaista koskemattomuutta sekä oikeutta yksityiselämään.

Esitykseen liittyy myös kysymyksiä. Nyt esitetään, että sukupuolen juridisen vahvistamisen edellytyksenä on täysi-ikäisyys. Kuitenkin tutkimuksissa on todettu, että tällä hetkellä translapset ja -nuoret kokevat muun muassa kiusaamista ja syrjintää, joka voi jatkua koko lapsuuden ja nuoruuden ajan. Lisäksi heillä on ikätovereihin verrattuna enemmän hyvinvointiin liittyviä haasteita. Toivonkin, että valiokuntakuulemisissa kuullaan tarkasti myös tähän viitekehykseen liittyviä asiantuntijoita ja pohditaan tarkasti translasten ja -nuorten asemaa. Lisäksi kansainvälinen vertailu esimerkiksi Norjan ja Islannin kanssa olisi tarpeellista.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Strand.

20.10 Joakim Strand r: Ärade talman! Vi behandlar alltså regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om könsfastställelse och till lagar som har samband med den. Självbestämmanderätten kommer här alltså att stärkas genom att man åtskiljer fastställande av juridiskt kön från medicinska undersökningar och behandlingar.

Tässä on pidetty jo monia puheenvuoroja, ja itse oikeastaan viittaaan edustaja Ollikaisen hyvään puheenvuoroon, joka tässä meidän ryhmän puolesta puhui. Ymmärrän hyvin, että näissäkin asioissa voi olla erilaisia näkemyksiä, mutta kuitenkin jotenkin toivoisi, että puhuisimme sillä tavalla, että ne, joita tämä mahdollisesti koskee ja jotka tätä seuraavat, tun-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

tisivat, että ollaan kuitenkin kaikki ihmisiä ja kaikki suomalaisia ja että tosiaan annetaan jokaisen pohtia omista lähtökohdistaan lähtien, miten elämään suhtautuu.

Det är ofta så att människor som kämpar med de här frågorna nog har tillräckligt med bekymmer och utmaningar i vardagen utan att man i Finlands riksdag talar på ett sätt som gör att man eventuellt börjar må ännu sämre, så kanske också en vädjan — samtidigt som jag hänvisar till ledamot Ollikainen's goda taltur — om att man oavsett vilken åsikt man har ska prata på ett sätt som visar respekt för medmänniskorna. Vi vet att det här väldigt långt är en fråga om mänskliga rättigheter, och vi stöder det här förslaget.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kärnä poissa. — Edustaja Holopainen, Hanna.

20.12 Hanna Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! Olemme käsittelemässä hallituksen esitystä laiksi sukupuolen vahvistamisesta eli niin sanottua translakia. Tässä lakiesityksessä on kysymys siitä, että mahdollistamme jokaiselle ihmiselle oikeuden tulla kohdatuksi ja nähdyksi omana itsenään. Tässä laissa on kysymys ihmisoikeuksista, inhimillisyydestä ja ihmisyydestä. Tämä laki vahvistaa itsemääräämisoikeuden toteutumista.

Vanha laki kytkee transihmisten juridisen sukupuolen vahvistamisen lääketieteellisiin hoitoihin, mikä on aivan turha vaatimus, joka ainoastaan kuormittaa yksilöitä sekä myöskin yhteiskuntaa. Suomi onkin ainoa Pohjoismaa, jossa transihmiseltä esimerkiksi vaaditaan lisääntymiskyvyttömyyttä juridisen sukupuolen vahvistamiseksi sekä vuosia kestäviä lääketieteellisiä tutkimusprosesseja. Tämä uudistus ei vie keneltäkään mitään pois, toisin kuin joistakin täällä salissa tänään käytetyistä puheenvuoroista voisi päätellä, mutta tämän lakiuudistuksen merkitys transihmisille itselleen on valtava. On aivan selvää, että se voimaannuttaa transihmisiä, se vähentää tilanteita, joissa arjessa he kuormittuvat siitä, että nyky-yhteiskuntamme ihan turhaan tietyissä tilanteissa sukupuolittaa heitä väärin. Erityisesti transnuorten kohdalla tämä näkyy vahvasti, ja onkin sääli, että tämä lakiesitys on siitä puutteellinen, että se rajaa alaikäiset pois tämän lain soveltamisen piiristä, mutta toivottavasti sitten jatkossa saamme tähän myös muutoksia, kuten täällä on monessakin puheenvuorossa edellä vaadittu.

Täällä salissa joissakin puheenvuorossa tänään vaadittiin vahvempia arvioita esimerkiksi tämän lain vaikuttavuuksista ja lapsivaikutusten arviointia. Nostaisin kuitenkin esiin sen, että meillä on varsin laajat kokemukset nykylainsäädännön tilanteesta, ja se osoittaa, että muutoksia tarvitaan. On aivan selvää, että transihmiset tällä hetkellä kokevat suurta pahoinvointia. Meillä on vahvaa tilastollista näyttöä siitä, erityisesti transnuorten pahoinvoinnista. Tutkimusten mukaan 80 prosenttia transnuorista ilmoittaa kokeneensa esimerkiksi koulussa asiatonta kohtelua, kiusaamista tai syrjintää. Useampi kuin joka toinen transnuori on ajatellut itsensä vahingoittamista tai itsemurhaa. On aivan välttämätöntä, että me yhteiskuntana puutumme siihen, ja silloin meidän täytyy tehdä uudistuksia, joilla vähennämme transihmisten kuormittumista.

Tätä keskustelua tänään on ollut paikoin aika vaikea kuunnella. Se on tuntunut raskaalta täällä salissa, ja uskon, että moni kuulija tuolla ruutujen äärellä, lehtereillä on myös tuntenut samoin. Tähän lakiuudistukseen on kohdistunut valtavasti odotuksia, ja lähes poikkeuksetta tässä kolmen ja puolen vuoden aikana, kun olen käynyt suomalaisten nuorten kanssa läpi sitä, mitä odotuksia heillä on eduskunnalta ja meiltä kansanedustajilta, näissä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

keskusteluissa on nostettu esiin nimenomaan tämä lakiuudistus ja siihen kohdistuvat odotukset.

Olen aivan valtavan ylpeä suomalaisista nuorista, jotka hyvin laajasti ovat osoittaneet vahvaa solidaarisuutta omia ikätovereitaan kohtaan. Nuoret, jotka itse eivät ole transnuoria, ovat silti lähes poikkeuksetta vaatineet, että tämä asia korjataan, koska he vierestä seuraavat sitä, kuinka heidän ikätoverinsa tulevat väärin kohdelluiksi ja epäoikeudenmukaisesti kohdelluiksi, ja he haluavat tähän muutosta. On aika selvää, että tulevaisuudessa keskustelu näistä... [Puhujan mikrofoni sulkeutuu]

Puhemies Matti Vanhanen: Hetki, nyt toimii varmaan.

Aika ei ollut täynnä vielä kuitenkaan. No niin, kiitoksia.

On aivan selvää ja toiveissa on, että tulevaisuudessa keskustelu näistä asioista on helpompaa. Ajattelen, että ehkä tämä keskustelu tänäänkin ja myöskin ne yhteydenotot, mitä on tullut, kun tätä lakiesitystä on hallitus valmistellut, varmaan kertovat siitä, että tähän aiheeseen ihan aidosti liittyy myöskin epätietoisuutta ja pelkoja ja huolia, joitten hälventämiseksi tätä keskustelua tarvitaan, vaikka se ajoittain onkin raskasta, ja uskon, että osa transihmistä myös kokee tämän raskaaksi. Mutta tämä on prosessi, joka on käytävä, jotta me kaikki ymmärrämme paremmin sitä, minkälaisia erilaisia elämäntilanteita ja kohtaamisia ja kuormittumista ihmisillä täällä Suomessa on, ja pyrimme niitä korjaamaan.

Täällä on nostettu muutamassa puheenvuorossa esiin se, että mikä on se ongelma, mikä on se ihmisoikeusongelma, johon nyt tarvitaan korjausta. Kysymys on nimenomaan siitä, että todella monessa tilanteessa tämä meidän järjestelmä asettaa transihmiset — ja edelleenkin tämänkin lain voimaan tultua transnuoret, alaikäiset transnuoret — tilanteisiin, joissa he esimerkiksi bussia käyttäessään tai kirjastosta kirjoja lainatessaan joutuvat jatkuvasti tämän valtavan kuormittumisen kohteeksi, henkisen kuormittumisen kohteeksi, koska heillä on siellä semmoinen tilanne, että he pelkäävät, että tulevat sukupuolitetuksi väärin, koska edelleenkin esimerkiksi henkilöllisyyden todentamisessa käytetään paljon sukupuolittamista aivan turhaan. Myöskin meidän koulujärjestelmässä on suuria eroja siinä, mikä eri kouluissa on se osaaminen ja tietoisuus ammattilaisten kesken siitä, kuinka saateenkaarinnuoria kohdataan, ja on aivan välttämätöntä, että tätä osaamista lisäämme.

Täällä on monissa puheenvuoroissa myöskin nostettu esiin ajatukset siitä, että tämän sijaan tarvittaisiin lisää resursseja sosiaali- ja terveystalouteen. Olen aivan samaa mieltä. Tämän lisäksi tarvitaan panostuksia sosiaali- ja terveystalouteen. On tullut esiin se, että esimerkiksi korona-aika on aiheuttanut aivan valtavia ongelmia esimerkiksi transpolille pääsyn suhteen. Tätä ongelmaa varmaan korjaamme pitkään, niitä vaurioita, mitä se jonottaminen on aiheuttanut nuorille, ja tarvitsemme lisää resursseja. Meidän täytyy huolehtia, että vuodenvaihteessa aloittavilla hyvinvointialueilla on riittävät resurssit ja myös osaaminen transnuorten ja heidän läheistensä kohtaamiseen ja heidän tukemiseensa, joten työtä vielä riittää, mutta kiitoksia hallitukselle tästä lakiesityksestä.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Räsänen.

20.18 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Haluan vielä muutamalla sanalla kommentoida tätä tänään käytyä keskustelua.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

Täällä monissa puheenvuoroissa on annettu ymmärtää, että sukupuolen oikeudellisen muutoksen kytkeminen lääketieteelliseen tutkimukseen olisi jollain tavalla ihmisoikeuksien tai ihmisoikeussopimusten vastaista. Ihmisoikeussopimukset eivät edellytä sitä, että sukupuolen oikeudellinen muutos irrotettaisiin lääketieteellisestä arviosta ja tutkimuksesta. Tästä on vuodelta 2017 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu, jossa linjattiin, että jäsenmailla on laaja harkintavalta asettaa vaatimus transsukupuolisuusdiagnoosista ja sen toteuttamiseksi määrätyistä lääketieteellisistä tutkimuksista edellytyksenä sukupuolen oikeudelliseen muutokseen. Eli tässä on täysin hallituksen oma poliittinen valinta tuoda ilmoitukseen tai hakemukseen pohjautuva sukupuolen vaihtaminen.

Työ naisten ja miesten tasa-arvon edistämiseksi turhentuu, jos sukupuolen käsitteeltä on luonnollinen perusta ja pohja pois ja jos se korvataan ihmisen kehosta irrotetulla kokemuksella sukupuolesta. Jos sukupuoli merkitsee käsitteenä väestöryhmän sijaan identiteettiä, ikään kuin sisäistä kokemusta, niin miten väestöryhmään kuuluvien ihmisten oikeuksia edes voidaan edistää? Biologinen sukupuoli on muodostanut perustan esimerkiksi tasa-arvolaille, jonka tavoite on edistää naisten asemaa, ja tällä on vaikutuksensa esimerkiksi naisten mahdollisuuteen pärjätä kilpaurheilussa tai naisten turvallisuuden takaamiseen puheutumis-, saniteetti- ja peseytymistiloissa tai vankiloissa. Britanniassa keskustelua on herättänyt tapaus, jossa naisvangit joutuivat seksuaalisesti ahdistelluiksi miehenä väkivalta-rikoksista tuomitun transnaisen toimesta.

Tätä lakiesitystä valmisteleva kuuleminen on ollut myös varsin yksipuolista. Olen hyvin huolellisesti lukenut tuon koko lakiesityksen läpi, ja esimerkiksi lausuntokierroksen aikana kuultiin lapsia ja nuoria vaikutusarvioinnin tueksi, mutta nämä toteutettiin kaikki tahojen kanssa, joilta takuuvarmasti saatiin haluttu arvio. Siellä olivat Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen vapaaehtoiset ja Sateenkaariperheet ry.

Lakipaketin tekstissä on huomattavan suuri osuus perusteluja sille — siis sivutolkulla löytyy perusteluja sille — miksi juridisen sukupuolen vaihdos tulisi ulottaa myös lapsiin, ja sitähän täällä on moni edustaja varsinkin salin vasemmalta laidalta vaatinut. Näissä ei lainkaan huomioida esimerkiksi vaikutuksia vanhempien mahdollisuuteen kantaa hoiva- ja kasvatusvastuuta lapsistaan, ja on huomattava, että tämän hallituksen esityksen mukaan alaikäinen, 17-vuotias, voi laittaa vireille hakemuksen juridisen sukupuolimerkinnän muuttamiseksi, joten tämä hallituksen esitysikin jo ulottaa oman vaikutuksensa myös alaikäisiin, ja valitettavasti tämä näyttää valmistelevan seuraavaa askelta ainakin tämän hallituksen ideologiselta pohjalta. Nimittäin perusteluissa viitataan useita kertoja niin sanottuihin Yogyakartan periaatteisiin, joissa vaaditaan, että valtion tulisi asettaa saataville useita juridisia sukupuolivaihtoehtoja, turvata kaikille kehomuutoksiin toivottavat hoidot, turvata oikeudellisen sukupuolen muuttaminen ilman ehtoja ja lapsille ei mitään vähimmäisikää, siis ei mitään minimi-ikää.

Edustaja Ollikainen nosti esiin tämän käsitteen ”pakkosterilisaatio”, ja siihen täytyy kyllä puuttua, koska se on täysin harhaanjohtava käsite. Steriloimislakiin lisättiin 2002 kohta, joka koskee niitä henkilöitä, jotka pysyvästi kokevat kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen ja elävät tämän sukupuolen mukaisessa roolissa. THL:n rekisterissä ei ole raportoitu yhtään tapausta, jossa olisi pakolla tai edes vapaaehtoisesti steriloitu tämän lakiehdotuksen pohjalta, siis koko lain voimassaoloaikana vuodesta 2003 alkaen. Suomessa ei ole pakkosteriloitu transihmisiä. Translain tarkoittama lisääntymiskyvyttömyys tulee sen seurauksena, että ihminen on itse halunnut muutoksen kehonsa hormonihoidolla tai lisääntymiselinten leikkauksilla.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

Täällä salissa ja samoin tuossa lakiesityksessä on puhuttu myös käsitteestä ”muunsukupuolinen” ja kyseenalaistettu niin sanottu binäärinen sukupuolikäsitys eli tämä jako mieheen ja naiseen. Suomen lainsäädäntöhän ei tunne kolmatta sukupuolta, mikä on loogista, sillä biologisesti sukupuolia ihmisellä, niin kuin useimmilla eläinlajeillakin, on kaksi. Eli sukupuolikokemuksia ja -identiteettejä voi olla monenlaisia, mutta sukupuoli on ominaisuus, joka määräytyy sen mukaan, onko yksilö lisääntymissoluiltaan hedelmöittävä vai hedelmöityvä. Jos puhutaan intersukupuolisuudesta, niin se on sukupuolen kehityshäiriö, josta kärsiviä syntyy vain muutamia. Geneettinen sukupuoli on kirjoitettu jokaiseen soluun, sen kromosomistoon, eikä sitä voi muuttaa.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Lundén.

20.26 Mikko Lundén ps: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Nyt käsiteltävä aloite translaisista on yksi harvoista esityksistä, joihin liittyen olisi ollut paikallaan tehdä perinpohjainen sukupuolivaikutusten arviointi. Sellaista ei kuitenkaan ole tehty, vaikka se olisi pitänyt tehdä sen selvittämiseksi, millaisia kielteisiä vaikutuksia esityksellä voi olla naiseksi syntyneiden henkilöiden eli cis-naisten oikeuksiin. Lakiesityksen merkittävin ongelma liittyy siihen, että sukupuolen vaihtamisesta tehdään käytännössä ilmoitusasia. Käytän ilmaisua ”sukupuolen vaihtaminen”, koska kyseessä on nimenomaan sukupuolimerkinnän väestörekisteriin vaihtaminen, joka tehdään ilman minkäänlaista lääketieteellistä tai psykologista arviointia subjektiivisin perustein. Tämä mahdollistaa sen, että henkilö voi päätyä vaihtamaan sukupuoltaan väestörekisteriin hyötymistarkoituksessa ilman sukupuoli-identiteettiin liittyvää syytä, eikä tällaisiin sukupuolenvaihdoksiin voida puuttua millään tavoin, kun laista puuttuu kriteeristö, joka rajaisi sukupuolimerkinnän muuttamisen tapauksiin, joissa muutostarve johtuu todellisesta sukupuoli-identiteetistä.

Ensimmäinen selkeä väärinkäytösmahdollisuus liittyy kilpaurheiluun. Miehenä syntyneet henkilöt ovat Olympiakomitean lausunnosta ilmennein tavoin selkeässä etulyöntiasemassa naisena syntyneisiin sellaisissa urheilulajeissa, joissa tarvitaan fyysisistä voimaa. Nyt näihin urheilulajeihin voi mennä kilpailemaan naisten sarjaan miehenä syntynyt henkilö pelkän väestörekisteriin tehdyn muutosmerkinnän jälkeen ilman minkäänlaisia hormonihoitoja. On selvää, että tällaisesta tilanteesta kärsivät kaikki naisina syntyneet urheilijat.

Toinen väärinkäytösmahdollisuus liittyy asevelvollisuuden välttämiseen. Kun sukupuolen vaihtamisesta tehdään käytännössä ilmoitusluontoinen asia ilman, että edellytetään psykologin arviota tai edes nimen vaihtamista, kuka tahansa mies, joka haluaa välttää asepalveluksen suorittamisen, voi 18-vuotiaana vaihtaa sukupuolimerkintänsä väestörekisteriin naiseksi, jatkaa elämistä entisellä nimellään ja vaihtaa sukupuolimerkinnän takaisin mieheksi täytettyään 30 vuotta.

Kolmas väärinkäytösmahdollisuus on cis-naisten kannalta kaikkein haitallisin. Kuka tahansa seksuaalirikollinen voi hakea sukupuolensa vaihtamista naiseksi, jolloin hänelle avautuu pääsy naisten vessoihin, pukuhuoneisiin, saunoihin ja liikuntatiloihin. Toimintaa voi jatkaa myös kiinni jäätyään, koska sukupuolensa vain paperilla vaihtanut henkilö päätyisi vankilaan väestörekisteriin merkityn sukupuolen mukaisesti. Ainakin Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa on jo käynyt niin, että naiseksi sukupuolensa vaihtanut seksuaalirikollinen on jatkanut raiskauksia jopa naisvankilassa. Lakiesitys ei sisällä määräyksiä edes siitä, että sukupuolta vaihtanutta miehenä syntynyttä seksuaalirikollista ei laitettaisi sisään tilanteessa naisvankilaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

Neljäs väärinkäytösmahdollisuus liittyy petosrikoksiin. Sukupuolta vaihdettuaan saa uuden sukupuolensa mukaisen henkilötunnuksen, mikä mahdollistaa käytännössä petostehtailun jatkamisen puhtaalta pöydältä. Jos jää kiinni, voi vaihtaa sukupuolta väestörekisteriin uudestaan, jolloin voi jälleen kerran aloittaa uudella henkilötunnuksella puhtaalta pöydältä.

Arvoisa herra puhemies! Useissa lausunnoissa esitettiin sukupuolen vaihtamisen edellytykseksi psykologin arviota tai harkinta-aikaa. Nämä olisi vähintään lisättävä sinne lakiin sen ilmeisimpien väärinkäytösmahdollisuuksien tukkimiseksi. Tämän lisäksi olisi syytä ottaa kantaa siihen, montako kertaa sukupuolensa voisi vaihtaa, ja vähintään säätää siitä, että henkilö saa alkuperäisen henkilötunnuksensa takaisin, jos vaihtaa sukupuoltaan toistamiseen. Tämä estäisi petostehtailun.

Arvoisa herra puhemies! Nykyisessä muodossaan lakia ei pidä hyväksyä, koska se heikentää merkittävästi cis-naisten asemaa niin urheilussa kuin seksuaalisen häirinnän uhreina. Sen sijaan se antaa rikolliselle ennennäkemättömiä mahdollisuuksia. Esitys vaatii lukuisia korjauksia, jotta edes ilmeisimmät väärinkäytökset pystyttäisiin estämään. Paras ta olisi, jos hallitus vetäisi esityksensä takaisin ja toisi eduskunnalle uuden esityksen, joka olisi transtyöryhmän suppean vaihtoehdon mukainen sisältäen ainoastaan sterilointivaatimuksen poistamisen. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Niikko.

20.30 Mika Niikko ps: Arvoisa puhemies! Nykyisen lain mukaan sukupuoli määräytyy biologisten ominaisuuksien perusteella. Biologisia sukupuolia on vain kaksi. Tämä on tosiasia ollut pitkään, ja tämä tosiaan tulee muuttumaan, mikäli tämä lakiesitys menestyy ja hyväksytään. Biologisia sukupuolia on kaksi. Jos ei tapahdu fyysistä muutosta, ei muutu myöskään sukupuoli. Sisäinen kokemus ei muuta sukupuolta. Jos pieni määrä ihmisiä tunteiden tasolla kokee asian eri tavalla tai heillä on siihen liittyvä synnynnäinen poikkeama, se ei ole peruste pakottaa koko yhteiskuntaa kyseenalaistamaan luonnollisia olettamuksia henkilön sukupuolesta fyysisten ominaisuuksien perusteella. Lisäksi on tiedossa, että kaikki transihmisetkään eivät tue tätä lakimuutosta. Osa heistä perustelee tätä sillä, että transihmiselle sukupuoli on niin merkittävä asia, että valtaosa heistä on valmis käymään vuosien prosessin näyttääkseen siltä, millaisia he kokevat olevansa. Heille se, että sukupuolta ei saisi olettaa ulkonäön perusteella, on jopa loukkaus, joten täällä vasemmalta laidalta tulleet puheet siitä, että transihmiset nimenomaan haluavat tämän lainsäädännön muutoksen, eivät täysin kyllä pidä paikkaansa ainakaan niitten tietojen mukaan, mitä tännekin on toimitettu.

Arvoisa puhemies! Nykyinen translaki suojelee muutoksenhakijaa. Nykyinen translaki vaatii, että pitää olla lääkärin konsultaatio, joku lääketieteellinen selvitys, ennen kuin sukupuolen oikeudellisia asioita muutetaan. Tämä suojelee ennen kaikkea henkilöä itseään haittaavilta impulsseilta tai sosiaalisen ympäristön aikaansaamilta harkitsemattomilta päätöksiltä ja vaikutuksilta. Nykyinen lainsäädäntö siis on ollut hyväksi kaikille niille ihmisille. Tämän muutoksen myötä kuukauden sisällä tehty ilmoitusluontoinen menettely ei anna turvaa niille ihmisille, jotka sitä tarvitsisivat nimenomaan lääkärin konsultaation kautta.

Siinä mielessä, arvoisa puhemies, toivon, että tätä huolella käsitellään eduskunnassa ja, aivan kuten edustaja Räsänen on sanonut, tämä menisi mahdollisimman useaan valiokuntaan käsiteltäväksi ja, jos suinkin mahdollista, hallitus ihan rehellisesti ja oikeasti tekisi täs-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 103/2022 vp

tä sukupuolivaikutusten arvioinnin ja lapsivaikutusten arvioinnin ennen kuin tämä laki tuodaan eduskuntaan käsiteltäväksi ja mahdollisesti hyväksyttäväksi.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.